

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi
İlâhiyat Fakültesi Dergisi

The University of Kahramanmaraş Sütçü İmam
Review of The Faculty of Theology
ISSN-1304-4524 e-ISSN-2651-2637

Şırnak'ta Dini Hayat*

The Religious Life in Şırnak

Yazarlar / Authors

Kayhan BAYRAM

Dr. Öğr. Üyesi, Şırnak Üniversitesi Cizre Meslek Yüksekokulu
Şırnak / TÜRKİYE

kayhan-bayram@hotmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-6392-0662>

Ali COŞKUN

Prof. Dr., Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü Din Sosyolojisi Ana Bilim Dalı
İstanbul / TÜRKİYE

alicoskun64@hotmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-4352-179X>

Makale Türü/ Article Types: Araştırma Makalesi / Research Article

Makale Geliş Tarihi/ Date of Receipt: 08/07/2022

Makale Kabul Tarihi / Date of Acceptance: 29/12/2022

Makale Yayın Tarihi: 31/12/2022

Yayın Sezonu/Pub Date Season: Aralık/ December

Yıl/Year: 20 Sayı/Issue: 40 Sayfa /Page: 218-263

Atıf/Citation: Bayram, Kayhan-Çoşkun, Ali. "Şırnak'ta Dini Hayat". *KSÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi* 40 (Aralık 2022), 218-263.

<https://doi.org/10.35209/ksuifd.1142618>

*Bu çalışma, 2022 tarihinde tamamlanan "Sosyal Bütünleşme Bağlamında Şırnak'ta Dini Hayat" adlı doktora tezinden türetilmiştir.

- Araştırmanın Şırnak Üniversitesi Etik Kurulu Başkanlığından alınmış 2021/29 sayılı ve 09.04.2021 tarihli etik kurul izni mevcuttur.
- Bu makale iThenticate programında taranmış ve intihal içermediği tespit edilmiştir.

Şırnak'ta Dini Hayat

Öz

Araştırmamız, Şırnak il merkezi ve ilçelerinde dini hayatı araştıran sosyolojik bir saha çalışmasını kapsamaktadır. Ülkemiz ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi için sosyolojik olarak önemli bir yere sahip Şırnak'ta dinsel yaşayışın toplumsal görünüşleri, dinin toplumdaki işlevsel niteliklerine değinilmiştir. Araştırma vesilesiyle, bölge ve ülke açısından önem teşkil eden dini hayatın bilimsel olarak daha sağlıklı bir temele oturtulması amaçlanmıştır. Araştırmada nicel bir çalışma modeli olan anket tekniği kullanılmıştır. Ölçek, saha çalışması, cinsiyet farkı gözetilmeksizin 18 yaşından büyük 1299 kişi üzerinde yapılmıştır. Araştırma sonucuna göre, hızla ilerleyen modernleşme, sanayileşme, şehirleşme, teknolojik ilerlemeler karşısında, Şırnak bölgesinde dini referanslı normların sosyal hayatta etkin ve dini pratiklere yönelik uygulanma düzeyinin yüksek olduğu görülmektedir. Araştırma, Türkiye'de birçok bölgede ve kentte yapılan dini hayat konulu araştırmalar arasında, Şırnak'ta yapılan ilk çalışma olması nedeniyle oldukça önemlidir. Bu açıdan araştırmamız, kendinden sonraki çalışmalar için bir yol gösterici olacakken aynı zamanda, dini hayat konusunda diğer bölge ve kentlerde yapılan çalışmalar ile karşılaştırma imkânı sunacaktır.

Anahtar Kelimeler: Dini Hayat, Dini Tutum, Din Sosyolojisi, Nicel Araştırma, Şırnak.

The Religious Life in Şırnak

Abstract

Our research includes a sociological field study investigating religious life in the city center of Şırnak and its districts. The social aspects of religious life in Şırnak, which has a sociologically important place in our country and the Southeastern Anatolia Region, are mentioned the functional characteristics of religion in the society. Through the research, it is aimed to put the religious life, which is important for the region and the country, on a scientifically sound basis. Questionnaire technique, which is a quantitative study mo-

del, was used in the research. The scale, field work, was conducted on 1299 people over the age of 18, regardless of gender. According to the results of the research, in the face of rapidly advancing modernization, industrialization, urbanization and technological progress, it is seen that the application level of religious-referenced norms in social life and towards religious practices is high in the Şırnak region. This research is very important because it is the first study on religious life conducted in Şırnak. In this respect, while our research will be a guide for future studies, it will also provide an opportunity to compare with the studies on religious life in other regions and cities.

Keywords: Religious life, religious attitude, sociology of religion, quantitative research, Şırnak.

Giriş

Toplumsal değişim her yerde kaçınılmaz bir realite olarak karşımıza çıkmaktadır. N. Smelser'in modernleşme teorisinde belirtildiği üzere, modernleşme temayülündeki sosyal değişim şu süreç ile ilerler: Teknolojik değişim, tarımsal değişim, sanayileşme, kentleşme.¹ Yukarıdaki süreç, dinamik ama bir o kadar da vasat bir biçimde, Şırnak bölgesinde de benzer bir ilerleme şeklinde cereyan etmektedir. Bu tür sosyal değişimler sonucunda toplum yapısının birçok yerinde farklı düzeylerde kültürel gecikmelerin² ya da kültürel çatışmaların meydana gelme olasılığı fazladır.³ Bu açıdan kültürel gecikmenin maddi ve manevi yansımalarının örneklerini görmek mümkündür. Güneydoğu'da var olan, Türk, Kürt, Arap, Ermeni, Müslüman, Hıristiyan, Süryani, Yezidi, Sünni, Alevi ve farklı aşiret yapıları bölgenin realitesini gösteren, bölgede sosyal-kültürel bütünleşmeyi ve sosyal uyumu etkileyen unsurlardır.⁴ Güneydoğu, adeta

¹ Mahmut Tezcan, *Toplumsal ve Kültürel Değişme* (Ankara: A.Ü.İ.F. Yayınları, 1990), 26.

² William Ogburn, *Social Change, "Culture Lag as Theory" Sociology and Social Research* (New York: Viking Press, 1957), 47.

³ Ahmet Özer, *Modernleşme ve Güneydoğu* (Ankara: İmge Kitabevi, 1998), 275.

⁴ Orhan Türkdöğen, *Güneydoğu Kimliği (Aşiret Kültürü İnsan)* (İstanbul: Alfa

dünyadaki evrenselleşmiş bütün dinlerin köken olarak bir şekilde ulaştığı bölgedir.⁵ Bu anlamda Güneydoğu sadece bölgesel bir saha tespit çalışması olamaz. Aynı zamanda ülke çapında bir bütünleşme sahasının prototipini sunmaktadır.

Ağalık, seyyitlik, aşiretçilik, şeyhlik yapısı bölgenin bürokratik, kültürel, siyasal ve ekonomik durumunu oldukça etkilemektedir. Bu yapıların mevcudiyeti küçük yerleşim yerlerinde kontrol mekanizması halinde işleyen büyük bir güce dönüşmektedir. Bunlar içerisinde aşiretçilik, özellikle siyaset alanındaki oy potansiyeli açısından önemli bir unsur olarak görülmektedir. Göçebe, yarı göçebe ve yerleşik bir yaşam tarzına sahip Kürtlerde aşiret yapısının sıkı bir biçimde temayüz ettiği bilinmektedir.⁶ Aşiret yapısını ne devlet ne de bölgedeki diğer -özellikle illegal- güçler karşılına alabilmektedir. Tarihte devlet söyleminin aşiretçiliğe, şeyhliğe, beyliğe ve ağalığa karşı duruşunu, İskân Kanunu'nun 10. maddesi, çok güzel bir şekilde somutlaştırmaktadır.⁷ Buna göre,

Kanun aşirete hükmi şahsiyet tanımaz. Bu hususta herhangi bir hüküm ve vesika ile ilama müstenit de olsa, tanınmış haklar kaldırılmıştır. Aşiret reisliği, beyliği, ağalığı ve şeyhliği ve bunların herhangi bir vesikaya veya görgü ve göreğe müstenit her türlü teşkilat ve taazzuvarı kaldırılmıştır. (Resmî Gazete, No:2733. 21 Haziran 1934)

Bölgede gücü elinde bulunduracak ve bu gücü istediği gibi kullanabilecek en meşru kurum olarak devletin kabul edilmesi, (zamanında) beraberinde var olan bölgesel birçok realitenin göz ardı edilmesine ve sosyal anlamda birçok problemin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bölgede meydana gelen boşluk devlet eliyle kapatılma-

Yayımları, 1998), 11.

⁵ Şener Üşümezsoy, *Güneydoğu Kimin Yurdu?* (İstanbul: İleri Yayınları, 2010), 7.

⁶ Bilal Altan, "Osmanlı Devleti'nin Son Döneminde Yapı, Sorunlar ve İngilizlerle İlişkiler Açısından Goyan Aşireti", *History Studies* 1/12 (2020), 1-3.

⁷ Mesut Yeğen, *Devlet Söyleminde Kürt Sorunu* (İstanbul: İletişim Yayınları, 1999), 138-139.

ya çalıŐılırken, bölgesel değer olarak kabul edilen glerin (ağa-Őeyh-seyit-aşiret) desteği ihmal edilmiştir. Bu boşluk başka yapılanmalar ile doldurulmaya çalıŐılmıŐ, ortaya uzun yıllar boyunca üstesinden gelinemeyecek sorunlar çıkarmıştır. Kendini yalnız hissetmeye başlayan bölge halkı, var olan gücün yasal oluşuna bakmaksızın kabul etmiŐ, doğal ve çaresizliğin sonucunda, zm bunlara ve bunların yaklaŐımlarında aramaya baŐlamıŐtır. Yukarıda görüldüğü gibi, 1940'lı yıllardan sonra devlet, bölge aŐiretlerden farklı pozisyonlarda destek almaya abalamıŐtır⁸.

Hız. Nuh'un gemisinin tufan sonrasında Cudi Dağı'na⁹ oturması, gemiden inen seksen kişinin Cizre¹⁰ Őehir merkezine beş kilometre mesafedeki "HeŐtan" (Seksenler)'i¹¹ inŐa etmeleriyle Cizre'nin insan topluluğun ikinci ilk yerleŐimi haline getirdiği düşünülmektedir.¹² Günümüzde halen Hız. Nuh'un gemisinin durduğu dağ doruğunun açıkça fark edildiğini savunan tarihçiler vardır.¹³ Şerafeddin Han dağın eteklerindeki köye "Semanin" (seksen) adını kullanmaktadır. Şerafeddin, bununla birlikte burada bir caminin, bir medresenin ve çeŐitli hayır yapılarının varlığına dikkat çekmektedir.¹⁴ XVI. yy 'da Cizre'yi ziyaret eden Evliya elebi buranın Hız. Nuh tarafından inŐa edilmiŐ en eski yerleşim birimi olduğunu ve Cizre'nin farklı isimlerini telaffuz edip anlamlandırıdığını görmekteyiz.¹⁵ Evliya elebi aynı zamanda, bu Őehirde emirler tarafından inŐa edilmiŐ altı medresenin bulunduğunu, bu müesseselerin faal du-

⁸ Yeğen, *Devlet Syлемinde Kürt Sorunu*, 140-141.

⁹ *Kur'an Yolu Meali*, ev. Hayrettin Karaman vd. (Ankara: Diyanet İŞleri Başkanlığı Yayınları, 2016), 1-3.

¹⁰ Aziz Koluman, *Ortadoğu'da Süryanilik (Dini-Sosyal-Kültürel Hayat)* (Ankara: Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, 2001), 12-14.

¹¹ Köyün Őimdiki ismi ise, "Yoğurtular"dır.

¹² Abdullah Yaşın, *Nuh Peygamber Tufanı ve Cudi Dağı* (İstanbul: Kent IŞıkları Yayınları, 2013), 209.

¹³ Şerafeddin Han, *Şerefname*, ev. Celal Kabadayı - Rıza Katı (İstanbul: Yaba Yayınları, 2006), 1/144.

¹⁴ Han, *Şerefname*, 1/144.

¹⁵ Ahmet Gülenç, "Evliya elebi'nin Seyahatname Adlı Eserinde 17. Yüzyıl Cizre ve çevresine Dair Gözlemler", *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1/28 (15 Haziran 2022), 137.

rumda olduğunu ifade ederek bunların topluma kattığı değerler konusunda görüşler beyan etmiştir. Çelebi, Cizre'de ilim, talebe ve medreselerinin çokluğuna, medreselerde her türlü ilmin okutulduğuna daha o zamanda bile buranın kültürel ve dini zenginliklerine dikkat çekmiştir.¹⁶

1. Araştırmanın Amacı, Önemi ve Konusu

Çalışmamız, Şırnak evreninde, basit tesadüfi örneklem çeşidi ile, Şırnak Merkez - Cizre - Silopi - İdil - Güçlükönak - Uludere - Beytüşşebap örneklem alanlarında dindarlık eğiliminin ölçülmesi ve Şırnak'ta dini hayata olan katılımın, dinin sosyal hayat üzerindeki fonksiyonunu belirlemeyi amaçlamaktadır. Şırnak örneğinde dini hayatın araştırılması amacıyla, dindarlık eğilim ölçeği kullanılmıştır. Ayrıca Şırnak'ta dini hayat konulu bir araştırmanın olmayışı, çalışmanın amacının haklılığını ve konunun önemini daha da somutlaştırmaktadır.

Şırnak, geçmişte sahip olduğu kültürel değerler ve onun bugüne getirdiği birikim ve izler, dünya turizmine açılmayı bekleyen doğal, tarihi ve kültürel dokularıyla, meraklılarını beklemektedir. İlgili dokuların bir kısmı da bilimsel çalışmaları gerektirmektedir. Diğer yandan Türkiye'nin Irak, İran ve Suriye başta olmak üzere Ortadoğu ülkelerine açılan en büyük çıkışı olması sebebiyle, sahip olduğu jeopolitik konumu, ekonomik potansiyel ve sosyolojik yapısı, Şırnak ve çevresini, bilim camiası için son derece bakir ve araştırmaya değer bir yer kılmaktadır. Bölgenin sorunlu görünen sosyal yapısı, esasında kendi içinde gayet uyumlu ve sorunsuz bir şekilde canlılıkla devam etmektedir. Özellikle Şırnak'ın kent nüfusunun büyük çoğunluğunun asker, polis, memur, öğretmen vb. atama merkezli bir nüfus yapısına sahip olması, yer yer lokal sorunları ortaya çıkarsa da bu yapının kendi içinde problemsiz olarak akması

¹⁶ Yücel Dağlı - Ali Kahraman, *Evlîya Çelebi Seyahatnamesi* (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2001), 322-324.

durumu kanıtlar niteliktedir.¹⁷ Bölgede asırlardır devam eden kardeşlik ve birliktelik hukuku gücünü korumaya ve devam ettirmeye kararlı görünmektedir. Örneğin bölgede yapılan evliliklerde karı-kocanın Kürt mü yoksa Türk mü olduğu sorusunun sorulmaması, Türklerle Kürtlerin etle tırnak haline gelmiş olmalarına delalet etmektedir.

Kuşkusuz bir sosyoloğun araştırmaları için gerekli olan laboratuvarı, günlük yaşamın kendisidir.¹⁸ Bunun için sosyolog, yaşadığı toplumu gözlemlemekle görevlidir. Gözlemediği ve araştırılmaya değer olarak gördüğü konuları, rasgele ele alıp inceleyemez. Sosyolog herhangi bir kategoride yer alan sosyal olguları araştırmaya çalışırken, bu olguları kendi tekil ve değişken olan tezahürlerinden yalıtarak incelemesini sağlayacak bakış açısını geliřtirmeli¹⁹ ve buna göre en uygun yöntem ve teknikleri seçmelidir. Bazı sosyologlar, incelediği sosyal olguyu, bireyi merkeze alarak araştırırken, bazıları ise toplumu merkeze alır.²⁰ Bu araştırmada hem bireyi hem de toplumu bilimin ortak merkezine koyarak, dini hayatın toplumsal ve bireysel tezahürlerini anlamak ve yorumlama amaçlanmıştır. Ritüel eylemlerin içinde soyut ve gözlemlenmesi güç olan duygusallık boyutu fazla olan unsurlar vardır.²¹ Sosyal ve araştırılmaya değer, zorlu olan bu alanların üzerinden ancak bilim gelebilir. Bilim sahadaki en önemli temsilcisi de kuşkusuz sosyal araştırmacıdır. Araştırmacının, özellikle sosyal bilimlerde kendi varlığını konusal varlıktan tamamen ayrı olarak düşünmesi zordur.²² Araştırmacı, öznelliğini kavramayı başardıkça nesnel olan olgulara sağlıklı bir şekilde ula-

¹⁷ Bekir Gündoğmuş, *Siyasal Tercihler (Şırnak Örnekolay Araştırması)* (İstanbul: Düzey Yayınevi, 2014), 154.

¹⁸ Mehmet Rami Ayas, *Kur'an-ı Kerim'de Çalışma Kavramı Sosyolojik Bir Yaklaşım* (İzmir: Akademi kitabevi, 1994), 4.

¹⁹ Emile Durkheim, *Sosyolojik Yöntemin Kuralları*, çev. Cenk Saraçoğlu (İstanbul: Bordo-Siyah Yayınları, 2010), 115.

²⁰ Inger Furseth - Pad Repstad, *Din Sosyolojisine Giriş (Klasik ve Çağdaş Kuramlar)*, çev. İhsan Çapçioğlu - Halil Aydınalp (Ankara: Atif Yayınları, 2020), 24.

²¹ Stephen P. Turner, *Sosyal Teori ve Sosyoloji (Klasikler ve Ötesi)*, çev. Ümit Tatlıcan (İstanbul: Küre Yayınları, 2008), 206.

²² Adil Çiftçi, *Nasıl Bir Sosyal Bilim; Temel Sorunlar ve Yaklaşımlar* (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2016), 70.

şıp başarılı araştırmalar yapma olasılığı artar.²³ Bu anlamda araştırmacı ile konu alanı arasında rasyonel ve objektif bir bağ kurulabilmektedir. Tüm bunlara dayanarak diyebiliriz ki; araştırmacı olarak bizler, sahaya olan yakınlık ve yatkınlığımız, hem çalışmanın kalitesi hem de saha çalışmasının yapılabilirliğini kolaylaştırmıştır.

2. Araştırmanın Yöntem ve Tekniği

Araştırmanın teorik ve kavramsal çerçevesi için detaylı literatür taraması yapılmış, bu alanda elde edilen veriler çalışmanın teorik ve kavramsal çerçevesine işlenmiştir. Literatürden elde edilen kaynak ve bilgiler ışığında içerik analizi tekniğinden de yararlanılmıştır. Araştırma sürecinde, dökümantasyonel manada nitel ve veri analizlerinin oluşturulmasında nicel teknik takip edilmiştir. Bunun yanında temel metodolojik çerçeve ise din kurumunun toplumdaki yeri, önemi ve etkisini çok iyi bir şekilde ele alan “işlevselcilik” olmuştur. Araştırma boyunca, nicel araştırma tekniklerinden yararlanılarak saha çalışması ve nitel tekniklerden de yararlanılarak gözlem ve veri taraması birlikte yürütülmüştür. Saha çalışmasında elde edilen veriler istatistikî teknik ve metodlar ile tarama modeli uygulanmıştır. Araştırma bu araçla topladığımız verileri tematik analizlerden geçirerek tedricî olarak; hipotezleri belirleme, verileri toplama, verileri analiz etme ve sonuçları anlayıp yorumlama sürecini takip etmiştir.

Çalışmamızda survey araçlarından, analitik survey çeşitlerinden olan anket tekniği kullanılmıştır.²⁴ Saha çalışmasında likert türü anket uygulanmıştır. Saha çalışmasına 16 Nisan 2021 tarihinde başlanmış 21 Temmuz 2021 tarihinde bitirilmiştir. Saha çalışması 1441 kişi üzerinde yapılmış, bunlar arasından 142 tanesinin kurallara uygun bir biçimde doldurulmadığı tespit edilerek analiz

²³ Adil Çiftçi, *Nasıl Bir Sosyal Bilim; Temel Sorunlar ve Yaklaşımlar* (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2016), 70; Alfred Schutz, “Concept and Theory Formation in the Social Sciences”, *Journal of Philosophy* 51 (1954), 257.

²⁴ Kaan Böke, *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri* (İstanbul: Alfa Yayınları, 2014), 264.

sürecine dahil edilmemiŐtir. Bu sonuçla birlikte toplamda 1299 anket formu SPSS analizinden geçirilmiŐtir. Araştırmada elde edilen veriler SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 25.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Veriler değerlendirilirken tanımlayıcı istatistiksel metotları (sayı, yüzde, ortalama, standart sapma) kullanılmıştır. Katılımcılara uygulanan anketler, yüz yüze ve online ortamda Google Formlar aracılığıyla yapılmıştır.

Sürekli değişkenler arasındaki iliŐki korelasyon analizi ile incelenmiŐtir. Bağımlı değişkenin bağımsız değişken üzerindeki etkisi ise regresyon analizi ile incelenmiŐtir. Çalışmamızın bağımsız değişkenleri Őunlardır: Cinsiyet, medeni durum, evlilik türü, akraba evliliği, eğitim durumu, yaş dağılımı, meslek, yaşanılan yer, ekonomik durum, dini eğitimin alma durumu, dindarlık derecesi, dinle ilgili görüş, bireysel düşünce biçimi. Çalışmamızın bağımlı değişkenleri ise boyutsal olarak Őunlardır: Dindarlık eğilimi, inanç boyutu, ibadet boyutu ve sosyal etki kaybı boyutudur.

3. Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları

Araştırma konu sınırlaması, saha çalışması olarak belirlenmiŐ olan Şırnak'taki dini hayatın dindarlık eğilimi bağlamında incelenmesidir. Şırnak'ta yapılmış nicel çalışma neticesinde elde edilen verilere göre açıklama, anlamlandırma ve yorumlamalara gidilmiŐtir. İçerik ve mekânsal sınırlandırmalardan bahsedildiği gibi, araştırmanın yapıldığı zaman dilimi içerisinde sınırlandırmanın yapılması gerektiği de belirtilmelidir. Nitekim saha alıŐması 16 Nisan 2021 tarihinde başlanmış 21 Temmuz 2021 tarihinde bitirilmiştir. AraŐtırmamızda kullanılan bilimsel teknikler, anket, katılımlı ile dolaylı gözlem ve nitel çalışma tekniği olan detaylı dokümantasyon veri analizleri ile sınırlandırılmıştır.

Çalışmamızın evreni, Şırnak ili ve çevresi olarak sınırlandırılmıştır. Evrendeki tüm bireylere ulaşmanın imkânsızlığı göz önüne alındığında ise, örneklem alanımız, ilin merkezi ve tüm ilçelerden; Cizre, Silopi, İdil, Güçlükonak, Uludere, Beytüşşebap oluŐmuŐtur. Basit tesadüfi örneklem çeşidi ile yapılmış olan çalışmamız, ölkemiz

için önemli prototiplerden olacağı düşünülmektedir. Araştırma katılımcılar arasında cinsiyet farkı gözetilmeksizin yapılmış ve katılımcıların 18 yaşından büyük olmaları şartına riayet edilmiştir. Katılımcıların verdiği cevapların samimiyetleri ve güvenirliliğine dayanarak ortaya, nesnelleşmiş bilimsel sonuçlar çıkarılmıştır. Bu açıdan özelden bölgesel bazı bilimsel sonuçlarımız, ilgili evrenimizle sınırlandırılmıştır. Yani varılacak olan bazı bilimsel sonuçlar özellikle teorik bulgular kapsayıcı olacakken, sahada elde edilen bazı veriler ise bölgesel anlamda özgün olacaktır.

4. Araştırmanın Hipotezleri

Sosyal bilimlerdeki önermeler, genel ilkeler referansında doğrulamaya muhtaçtır.²⁵ Hipotez, birden fazla ölçülebilir ya da ölçülmesi mümkün olan değişkenler arasındaki ilişkiyi ortaya koyan önermelerdir,²⁶ test edilmesi amacıyla araştırılan ve henüz kanıtlanmamış olan bu önermeler,²⁷ araştırmanın olması mümkün olan tahminler,²⁸ doğrulanması ya da yanlışlanması amacıyla, nicel araştırmalarda çalışmadan önce verilir.²⁹

Çalışmamızın hipotezleri şu şekilde özetlenebilir

- ❖ Bölgenin önemli bir yerini teşkil eden Şırnak ilinin dindarlık eğilimi yüksektir. Buna göre; dindarlığın teorik biçimi olan inançsal değerler yüksek oranda benimsenmekte, dindarlığın pratik biçimi olan ibadetlere bağlılık nispeten daha düşüktür.
- ❖ Kırsal alanlardan kente doğru gidildikçe dindarlık eğilimi düşmektedir.

²⁵ Turner, *Sosyal Teori ve Sosyoloji (Klasikler ve Ötesi)*, 36-37.

²⁶ Böke, *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*, 457.

²⁷ Zeki Arslantürk, *Araştırma Metod ve Teknikleri* (İstanbul: M.Ü.İ.F, 1999), 43.

²⁸ L. Gay vd., *Educational Research: Competencies for Analysis and Application* (New Jersey: Prentice Hall, 2009), 37.

²⁹ William Nicholas, *Social Research Methods* (New Delhi: Sage Publications Incorporated, 2006), 67-68.

- ❖ Bireylerdeki dindarlık eğilimi ekonomik duruma göre değişir; buna göre ekonomik durumu iyi ve yüksek olan bireylerde dindarlık eğilimi azalır.
- ❖ Kadınların dindarlık eğilimleri erkeklere göre daha yüksektir.
- ❖ Yaş seviyesi arttıkça dindarlık eğilimi artmaktadır.
- ❖ Evli olanların dindarlık eğilimleri, bekârlara göre daha yüksektir.
- ❖ Eğitim seviyesi arttıkça dindarlık eğilimi azalmaktadır.
- ❖ Mesleğe göre bireylerin dindarlık eğilimleri değişmektedir.

5. Din ve Toplum

İnsanlık tarihi boyunca bilim, sanat, felsefeden yoksun toplumlara rastlamak mümkünken dinden yoksun toplumlardan söz etmek mümkün değildir. İlk insan (insanlar) ile var olmaya başlayan din, varlığını ispatlamış bir toplumun zekâsının dağınıklığı ve çaresizliği karşısında, tabiatın koruyucu tepkisi ve hayatın bütüncül anlamda, bağlanma duygusuyla yaşama bakma çabasının en büyük hamlesi olmuştur.³⁰ Din olgusunun sosyal sorunlar üzerinde etkin olabilmesinin en önemli ölçütü, kurumsal ve bireysel dünyanın dini değerlerini dikkate almasıdır.³¹ Bu çerçevede din, insana yalnızca nasıl ibadet edeceği ile ilgili bilgileri ve emirleri içermez. İnsana nasıl mutlu olabileceğini ve diğer insanlarla birlikte nasıl yaşayabileceğini de gösterir. Din, dünyayı anlamlandırdığı gibi, dünya da dini daha anlaşılır kılmaktadır.³² Bu manada din, hem oluşturucu hem de teşkil edici bir sosyal kurum olarak karşımıza çıkmaktadır.³³ İnsanın ruhunun en karanlık kuytu noktalarına kadar girerek, kendisine bir hayat anlayışı, yaşam sevinci ve hayata tutunma gücü verir-

³⁰ Henri Bergson, *Ahlak ve Dinin İki Kaynağı* (Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2017), 152.

³¹ İsmet Altıkardeş, *Din ve Sosyal Bütünleşme* (İstanbul: Rağbet Yayınları, 2004), 208.

³² Halil Aydınalp, *Din ve Dünyevileşme* (İstanbul: Çamlıca Yayınları, 2018), 164-165.

³³ Ali Coşkun, *Din Toplum ve Kültür (Din Sosyolojisi ve Antropolojisine Giriş)* (İstanbul: İz Yayıncılık, 2013), 39.

ken³⁴ beşeri olan hiçbir yaklaşım ya da paradigma, insan hayatına din kadar etkili ve kuşatıcı bir biçimde dokunamamıştır.

Berger'in yaklaşımı ile toplumu dışsallaşma, (externalization) nesnelleşme (objectivation) ve içselleşme (internalization) ile üçlü aşamada diyalektik bir süreç olarak yapılan ifadede; toplumun din ile olan münasebetini sağlıklı şekilde anlayabilmek için salt etken-edilgen tartışmasından ziyade, yeniden üretimi kabul eden süreklilikçi bir bakış açısını benimsemek gerektiği sonucu çıkarılabilir³⁵. Modern toplum dini ortadan kaldıramamıştır. Çağdaş gelişmeler ve hızla artan dünyevileşme temayülü, var olan din anlayışını dönüştürmüştür.³⁶ Din, toplumla var olmakla birlikte, tam olarak şu zamanda ortaya çıkmıştır gibi bir açıklama getirmemiz ya da buna benzer fikirler üretmemiz son derece yanlıştır.³⁷

Her din zorunlu bir şekilde bir topluma ihtiyaç duyar.³⁸ Aynı şekilde “*her toplumda zorunlu bir biçimde bir dine ihtiyaç duyar*” gibi düalist bir zorunluluk ortaya çıkmaktadır. Bundan dolayı din, toplumsal bir fenomen iken; aynı şekilde toplum da dinsel bir fenomendir diyebiliriz.³⁹ **Luckmann** da bu ayırımdan hareketle, özel din tanımlarını merkeze almanın sakıncalardan bahseder.⁴⁰ Din kavramı her zaman itikat kavramı üzerine kurulur. Din bir hükümler ve kanun koyucu tarafından insanlığın yaşam fitratına yerleştirilmiş kanunlar bütünüdür.⁴¹ Bu kanunların bir kısmı teorik bir kısmı ise pratik olmaktadır. Dolayısıyla dünyaya ait gerçekleri aşan kutsal bir hakikat aracılığıyla din olgusu dünyayı, hayatı ve tarihi

³⁴ Yümni Sezen, *Sosyoloji Açısından Din* (İstanbul: İfav Yayınları, 1998), 36-37.

³⁵ Peter L. Berger - Thomas Luckmann, *Gerçekliğin Sosyal İnşası*, çev. Vefa Saygın Öğütler (İstanbul: Paradigma Yayınları, 2008), 191-208.

³⁶ Coşkun, *Din Toplum ve Kültür (Din Sosyolojisi ve Antropolojisine Giriş)*, 15.

³⁷ Emile Durkheim, *Dini Hayatın İlk Biçimleri*, çev. Fuat Aydın (Ankara: Eski Yeni Yayınları, 2018), 16.

³⁸ Coşkun, *Din Toplum ve Kültür (Din Sosyolojisi ve Antropolojisine Giriş)*, 24.

³⁹ Çiftçi, *Nasıl Bir Sosyal Bilim; Temel Sorunlar ve Yaklaşımlar*, 2016, 101.

⁴⁰ Mehmet Süheyl Ünal, *Dinsel Bireycilik* (İstanbul: Açılım Kitap, 2011), 190.

⁴¹ İmanuel Kant, *Eğitim Üzerine*, çev. S. Emre Bekman (İstanbul: İz Yayıncılık, 2018), 71.

anlamlandırır.⁴² İnsanlık boyunca hayati öneme sahip din olgusuna farklı perspektifler getirilmiştir.

6. Uygulamalı Araştırma Verilerinin Bulgusal Çerçevesi

6.1. Araştırmada Kullanılan Ölçek ve Analiz Tekniği

Şırnak örneğinde dini hayatın araştırılması amacıyla, dindarlık eğilim ölçeği kullanılmıştır. Kullanılmış olan dindarlık eğilim ölçeği 2015-2016-2017 yıllarında Prof. Dr. Halil Aydınalp tarafından geliştirilmiştir. Anket formları, 1441 kişi üzerinde uygulanmış, bunlardan 142 tanesinin araştırma kurallarına uygun doldurulmadığı tespit edilerek analiz sürecinden çıkarılmıştır. Bununla birlikte SPSS ile analize tabi tutulan toplam anket sayısı 1299 adet olmuştur.

Aydınalp tarafından geliştirilen ölçek çalışmasında, ölçeklerin tek bir teorik yapıyı temsil edip etmediğini test etmek için faktör analizi yapılmıştır. Yapılan faktör analizi sonucunda ölçekte yer alan maddeler, taban faktör yük değerleri olan 0,51 ile tavan faktör yük değeri olan 0,88 arasında değişen yük değerlerine sahiptir. Birinci faktör yük değeri 0,51'den daha küçük maddeler ölçekten çıkarılmış; fakat ortalama ve frekans tabloları şeklinde değerlendirilmiştir. Ölçekte yer alan maddelerin ayırt etme gücünü tespit etmek, ölçek güvenilirliğini gözleyebilmek ve ölçekteki maddelere verilen tepkiler ile ölçeğin toplam puanı arasındaki ilişki "Pearson Korelasyon" tekniği ile hesaplanmıştır. Ölçeğin güvenilirliği için ise "Cronbach Alfa" iç tutarlılık kat sayısı kullanılmıştır. Yapılan faktör analizi sonucunda verilen homojen bir dağılımı olup olmadığını gösteren "Kaiser-Mayer-Olkin" (KMO) değerleri, faktör analizi dayandığı korelasyonların istatistikî açıdan anlamlılığını gösteren "Barlett Testi" değeri, aritmetik ortalamalar ve ölçek maddelerinin iç tutarlılık katsayılarını gösteren Cronbach Alfa güvenilirlik değerleri ile ilgili bilgiler sonucunda, ölçeğin hem faktör hem de iç tutarlılık analizleri sonu-

⁴² Halil Aydınalp, "Sosyal Çatışma ve Din", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakóltesi Dergisi* 19/2 (2010), 189.

cuna göre ölçeğin hem güvenilir hem de geçerli olduğunu göstermektedir. Hem maddelerin içerik bakımından konumuza olan paralelliği, hem de bu denli tutarlı ve geçerli bir ölçeğin çalışmamız açısından araştırmada kullanılması için en uygun ölçek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 1: Dindarlık Eğilim Ölçeği Madde ve Alt Boyutları

| Alt Boyutlar | Maddeler |
|----------------------|---------------------------------------------------------------------------------------|
| İnanç Boyutu | 1. Allah vardır, tektir; evreni yaratan ve yönetendir. |
| | 2. Melekler vardır. |
| | 3. Kur'an'ı Kerim haklıdır ve hiçbir şekilde değişmemiştir. |
| | 4. Hz. Muhammed Allah'ın kulu ve son peygamberidir. |
| | 5. Kıyamet günü ve ölümden sonra hayat vardır. |
| | 6. Dua etme sıklığınız? |
| İbadet Boyutu | 7. Beş vakit namaz kılma sıklığınız? (Hanımlar müsait olduklarında) |
| | 8. Teravih namazı kılar mısınız? (Hanımlar müsait olduklarında) |
| | 9. Ne sıklıkla Kur'an okursunuz? (Arapça veya Türkçesi'nden) |
| | 10. Arapçasından Kur'an okumayı biliyorum. |
| | 11. Ramazan orucunu ne kadar güçlüğ çeksem de tutarım. (Hanımlar müsait olduklarında) |
| | 12. İmkânınız olsa hacca gider misiniz? |
| | 13. Mübarek gün ve gecelerde ibadet eder misiniz? |

| | |
|---------------------|---------------------------------------------------------|
| Sosyal Etki | 14. Gerekirse işleri halletmek için rüşvet verilebilir. |
| Kayıp Boyutu | 15. Alkol kullanma durumunuz? |

6.2. Araştırmaya Katılanların Demografik Özellikleri

6.2.1. Cinsiyet

Tablo 2: Cinsiyet

| | | Sayı | Yüzde |
|----------|--------|------|-------|
| Cinsiyet | Kadın | 649 | 50,0 |
| | Erkek | 650 | 50,0 |
| | Toplam | 1299 | 100 |

Tabloda görüldüğü gibi, çalışmaya katılan 1299 kişinin %50,0'ü kadınlardan, %50,0'ı da erkeklerden oluşmaktadır. Çalışmada bilerek ve dikkat edilerek yapılmadan ortaya çıkan şaşırtıcı derecedeki net %50 ortalamasının sağlanması olumlu bir sonucu meydana getirmiştir. Bu durum cinsiyet konusunda araştırmanın homojenlik kalitesinin daha da artırmasına olanak sağlamıştır. Özellikle kadınların çalışmaya olan talepleri ve istekli oluşu saha çalışmasının bölgesel manada pozitif bir göstergesini sunmaktadır.

6.2.2. Medeni Durum

Tablo 3: Medeni Durum

| | | Sayı | Yüzde |
|--------------|------------------|------|-------|
| Medeni Durum | Evli | 720 | 55,4 |
| | Bekâr | 566 | 43,6 |
| | Eşinden ayrılmış | 13 | 1,0 |
| | Toplam | 1299 | 100 |

Çalışmaya katılanlardan %55,4'ü evli, %43,6'sı bekâr geriye kalan %1'lik oran ise eşinden ayrılmış olanları kapsamaktadır. Evli olanların çalışmaya katılımlarının nispeten daha fazla oluşu, saha çalışmasının halkın çalışan ve ev hanımları arasından ulaşılmasına bağlanabilir. Bunun yanında bekârların çalışmaya olan katılımının da azımsanacak derecede olmaması, ortaya medeni durumun konu üzerindeki ilişkisinin tespitine daha fazla yardımcı olduğu görülmektedir.

6.2.3. Evlilik Türü

Tablo 4: Evlilik Türü

| | | Sayı | Yüzde |
|----------------------------|-----------------------------|------|-------|
| Evlisenez Nikâh Türünüz | Dini nikâh | 26 | 4,2 |
| | Resmi nikâh | 95 | 15,5 |
| | Hem dini ve hem resmi nikâh | 492 | 80,3 |
| | Toplam | 693 | 100 |

Toplumun en önemli kurumu sayılabilecek aile kurmanın adı olan evlilik türünün bölgesel bir haritası çıkarılmıştır. Çalışmaya katılanlardan 1299 kişi içerisinde 693 evli, bunların %4,2'sinin dini nikâh ile evliliklerini yürütmesi, bunun dışında %15,5'lik bir kesimin ise sadece resmi nikâh ile yetinmeleri, beklenenin aksi bir evlilik türünü ortaya koymaktadır. Bunun dışında ülkemiz genelinde öngörülebileceği gibi hem dini hem de resmi nikâhlarını yaparak evlenenlerin sayısı %80,3 oranında yüksek çıkmıştır. Bu da sadece dini hassasiyete bağlı kalınarak evlilikler yapılmamakta, özellikle kız taraflarının resmi nikâh şartı ile evliliklerini gerçekleştirme isteği gözlemlenmektedir. Resmi nikâhların yapılarak evliliklerin yapılması eskiden var olan çok eşliliğin azaldığını başka bir açıdan kanıtlamaktadır. Fakat bir sonraki tablodan da anlaşılacağı üzere, bölgede yaygın olan akraba evliliği ise halen azımsanmayacak bir oranda devam etmektedir.

6.2.4. Akraba Evliliği

Tablo 5: Akraba Evliliği

| | | Sayı | Yüzde |
|-------------------------------------------------|----------------------------------------------|------|-------|
| Evliyseniz Eşinizle Yakınlık Durumunuz | Yakın akraba | 164 | 26,8 |
| | Uzak akraba | 138 | 22,5 |
| | Akraba değil, hemşeri | 194 | 31,7 |
| | Akraba ve hemşeri değil, başka böl- geden | 106 | 17,3 |
| | Diğer | 10 | 1,6 |
| | Toplam | 612 | 99,9 |

Araştırmaya katılanlar arasında evli olanların yaptıkları evlilikte eşleri ile olan yakınlık derecesini ortaya koyan tabloda da görüldüğü gibi, evli olanların %26,8'i yakın akraba, %22,5'i uzak akraba olması yani toplamda %49,3'ünün yakın ya da uzak biçimde akraba evliliklerini gerçekleştirdiğini göstermektedir. Bu durum geleneksel aşiret ve sülale içi evliliklerinin daha fazla rağbet gösterdiğini ortaya koymaktadır. Bunun dışında hemşerilik kültürüne bağlı kalınarak yapılan evliliğin oranı olan %31,7'lik oranı da gözden kaçırmamak lazım. Bunun dışında çalışmaya katılanların %17,3'ü akraba ya da hemşerilik dışında yani başka bölgelerden evlilikler yaptıkları gözlemlenmiştir.

6.2.5. Yaş Dağılımı

Tablo 6: Yaş Dağılımı

| | | Sayı | Yüzde |
|--|-----------|------|-------|
| | 18-21 yaş | 320 | 24,6 |
| | 22-25 yaş | 318 | 24,5 |
| | 26-30 yaş | 253 | 19,5 |

Şırnak'ta Dini Hayat

| Yaş | | | |
|-----|----------------|------|------|
| | 31-40 yaş | 255 | 19,6 |
| | 41-50 yaş | 82 | 6,3 |
| | 51-60 yaş | 49 | 3,8 |
| | 61 ve yukarısı | 22 | 1,7 |
| | Toplam | 1299 | 100 |

Çalışmaya katılanların %24,6'sı 18-21 yaş aralığında, %24,5'i 22-25 yaş aralığında, %19,5'i 26-30 yaş arasında olması katılım sağlayan genç oranının beklenen üzerinde gerçekleştiği, bölgenin genç nüfusunun oranın fazla oluşu, bu durumun araştırma için olumlu olduğunu göstermektedir. Ayrıca çalışmaya katılanların %19,6'sının 31-40 yaş aralığında, %6,3'nün 41-50 yaş ve %3,8'inin 51-60 yaş arasında, son olarak katılımcıların %1,7'sinin 61 yaş ve üzeri olmuştur. Bu da orta yaş ve yaşlı nüfusunun katılımının konuya olan katkıları açısından önemli olduğu unutulmamalıdır.

6.2.6. Meslek

Tablo 7: Meslek

| | | Sayı | Yüzde |
|--------|------------------------|------|-------|
| Meslek | Çiftçi | 57 | 4,4 |
| | İşçi | 164 | 12,6 |
| | Unvansız memur | 35 | 2,7 |
| | Unvanlı memur | 183 | 14,1 |
| | Sanatkâr | 41 | 3,2 |
| | Esnaf / ticaret erbabı | 100 | 7,7 |
| | Serbest meslek | 47 | 3,6 |
| | Ev hanımı | 197 | 15,2 |
| | Öğrenci | 402 | 30,9 |

| | | | |
|--|--------|------|-----|
| | Diğer | 73 | 5,6 |
| | Toplam | 1299 | 100 |

Çalışmaya katılan 1299 kişiden %30,9'u öğrenci, %16,9'u unvanlı ve unvansız memur, %15,2'si ev hanımı, %12,6'sı işçi, %7,7'si esnaf/ticaret erbabı, %4,4'ü çiftçi, %3,6'sı serbest meslek, %3,2'si sanatkâr ve %5,6'sı ise diğer meslek gruplarından olmuştur. Tabloda da görüleceği gibi, araştırmaya en fazla öğrenci kesimin rağbet göstermesi, tablo 24'te fark edildiği gibi, saha çalışmasındaki genç nüfusun daha yoğun oluşundan kaynaklanmaktadır. Bunun yanına kadın katılım oranının %50 olması ve katılımın %15,2'sinin ev hanımlarından oluşması, çalışmanın homojenliği için iyi bir gösterge olduğu fark edilmektedir.

Yaşanılan Yer

Tablo 8: Yaşanılan Yer

| | | Sayı | Yüzde |
|--------------|--------|------|-------|
| Yaşadığı Yer | Köy | 276 | 21,2 |
| | İlçe | 723 | 55,7 |
| | İl | 288 | 22,2 |
| | Diğer | 12 | 0,9 |
| | Toplam | 1299 | 100 |

Çalışmaya katılanların totalde %77,9'unun il ve ilçelerde bu durumu rakamsal olarak gözler önüne sermektedir. Bunun yanında çalışmanın homojenliğine verilen ehemmiyetten dolayı kırsal kesimden kişilerin katılım sağlanmasına gayret gösterilmiştir. Bunun sonucunda katılımcıların %21,2'sinin köyde yaşamaları bu amaca ulaşıldığını göstermektedir. Araştırmaya katılım düzeylerinde ilçe oranının fazla oluşu, altı farklı ilçede örneklem grubuna ulaşılmaya çalışılması ve il nüfusunun özellikle Cizre ve Silopi ilçelerine oranla

daha az olması sebebiyledir.

6.2.7. Ekonomik Durum

Tablo 9: Ekonomik Durum

| | | Sayı | Yüzde |
|----------------|--------------|------|-------|
| Ekonomik durum | Yüksek | 7 | ,5 |
| | Ortanın üstü | 106 | 8,2 |
| | Orta | 710 | 54,7 |
| | Ortanın altı | 280 | 21,6 |
| | Düşük | 196 | 15,1 |
| | Toplam | 1299 | 100 |

Yapılan saha çalışmalarının büyük çoğunluğunda da görüleceği gibi çalışmamızda da katılımcılar, %54,7 oranında ekonomik durumlarının orta derecede olduğunu ifade etmişlerdir. Bunun yanında çalışmaya katılanların %21,6'sı ortanın altı, %15,1'i düşük seviyelerinde olmuştur. Buna karşın katılımcıların %8,2'si ortanın üstü ve ayrıca %0,9'unun gelir durumlarının yüksek olduğunu belirtmesi tahmin edildiği gibi bölgenin ekonomik durumunun pek de iç açıcı bir seviyede olmadığını kanıtlamaktadır.

6.2.8. Dini Eğitimin Alma Durumu

Tablo 10: Dini Eğitimin Alma Durumu

| | | Sayı | Yüzde |
|----------------------------|----------------------------------|------|-------|
| Din Eğitimi Alma Durumunuz | Herhangi bir din eğitimi almadım | 7 | 3,6 |
| | Kendi kendime | 53 | 11,8 |
| | Ailede | 54 | 42,6 |
| | Camide | 67 | 12,9 |

| | | | |
|--|---------------------------|------|------|
| | Dini gruplarda | 42 | 3,2 |
| | Kuran kursunda | 100 | 7,7 |
| | İmam hatip lise | 60 | 4,6 |
| | Genel eğitim kurumlarında | 139 | 10,7 |
| | İlahiyat fakültesinde | 37 | 2,8 |
| | Toplam | 1299 | 100 |

1299 kişilik katılımcılara kendilerinde var olan dini eğitimin kaynağının tespiti amacıyla, dini eğitim alma durumu sorulmuştur. Katılımcılar, bu soruya en yüksek oranı %42,6 ile dini eğitimlerini ailelerinden aldıklarını ifade etmişlerdir. Buna takiben katılımcıların %12,9'u dini eğitimlerini camide ve %7,7'si Kur'an kurslarında, buna yakın bir oranda %11,8'i kendi kendilerine, %10,7'si ise genel eğitim kurumlarından aldıklarını belirtmiştir. Bu durum cami ve Kur'an kurslarının toplumun dindarlık eğilimlerinde halen güçlü bir rol oynadığını göstermektedir. Ayrıca bireylerin azımsanmayacak oranda kendi kendilerine aldıkları dini eğitimin kaynağını, artan eğitim seviyeleri, kitle iletişim araçlarına ulaşılabilirlik, sosyal medya kullanım oranının artması tüm dünyada olduğu gibi katılımcıların merak ettikleri konu ve soruların cevaplarını kendilerinin bulmaya çalıştıklarını göstermektedir.

6.2.9. Dindarlık Derecesi

Tablo 11: Dindarlık Derecesi

| | | Sayı | Yüzde |
|------------------------------------------------------------|----------------------|------|-------|
| Kendinizi Dindar Bakımından Tarif Eder-seniz En Baskın Se- | Çok dindar | 87 | 6,7 |
| | Dindar | 844 | 65,0 |
| | Dinle az ilgili | 350 | 26,9 |
| | Dinle hiç ilgisi yok | 14 | 1,1 |
| | Din karşıtı | 4 | 0,3 |

Şırnak'ta Dini Hayat

| | | | |
|-------------------|--------|------|-----|
| çenek Ne- dir? | Toplam | 1299 | 100 |
|-------------------|--------|------|-----|

“Kendinizi dindar bakımından tarif ederseniz en baskın seçenek nedir” ifadesine katılımcıların %65'nin “dindar” ve %6,7'si “çok dindar” yanıtını vermesi, bireylerin hem kimlik oluşumundaki yerini dikkatlere sunmaktadır. Bu oran aynı zamanda katılımcıların dindarlık eğilimlerinin de yüksek olduğunu ciddi manada kanıtlamaktadır. Katılımcıların aynı soruya %26,9 oranında dinle az ilgili, %1,1'i dinle hiç ilgisi yok ve %0,3'ü dine karşı oranları, dine olan duruşun bir başka yönünü göstermektedir. Dine olan ilginin az oluşu veya dine karşı olanların çalışmada yer almaları çalışmanın farklı realiteleri yansıtmaları adına iyi bir şans ortaya çıkarmıştır.

6.2.10. Dinle İlgili Görüş

Tablo 12: Dinle İlgili Görüş

| | | Sayı | Yüzde |
|---------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------|------|-------|
| Dinle İlgili Görüşünüz | Din Allah tarafından gönderilmiş dünya ve ahiret nizamıdır. | 1190 | 91,6 |
| | Din gereklidir ancak dünya işleri ile karıştırılmamalıdır | 62 | 4,8 |
| | Artık dinde reforma ve çağdaş yorumlara ihtiyaç vardır. | 37 | 2,8 |
| | İnsan Tanrıyı kendi düşüncesinde yarattı ve bilimin gelişmesi ile din de ortadan kalkacaktır. | 10 | 0,8 |
| | Toplam | 1299 | 100 |

Katılımcıların “dinle ilgili görüşleri” maddesinde %91,6'lık gibi yüksek bir oranda, “Din Allah tarafından gönderilmiş dünya ve ahiret nizamıdır” yanıtını işaretleyerek, önceki tabloya paralel bir ger-

çeği sunmaktadır. Bu durum katılımcıların Allah'a olan inançlarını ve dinin dünya için son derece gerekli bir kurum olarak gördüklerini kanıtlar niteliktedir. Bunun yanında katılımcıların %4,8'i aynı maddeye "Din gereklidir ancak dünya işleri ile karıştırılmamalıdır" yanıtını işaretlemiş, %2,8'i "Artık dinde reforma ve çağdaş yorumlara ihtiyaç vardır" yanıtını ve son olarak %0,8'i ise "İnsan Tanrıyla kendi düşüncesinde yarattı ve bilimin gelişmesi ile din de ortadan kalkacaktır" yanıtını işaretlemiştir.

6.2.11. Bireysel Düşünce Biçimi

Tablo 13: Bireysel Düşünce Biçimi

| | | Sayı | Yüzde |
|----------------------------------------------------------------|------------------------|------|-------|
| Düşünce Olarak Kendinizi Tanımlarsanız En Baskın Seçenek Nedir | Muhafazakâr | 308 | 23,7 |
| | Milliyetçi | 47 | 3,6 |
| | Milliyetçi-muhafazakâr | 88 | 6,8 |
| | İslamcı | 415 | 31,9 |
| | Sosyal demokrat | 267 | 20,6 |
| | Liberal | 75 | 5,8 |
| | Diğer | 99 | 7,6 |
| | Toplam | 1299 | 100 |

Saha çalışmasında katılımcıların bireysel düşünce biçiminin şemalaştırılması amacıyla "Düşünce olarak kendinizi tanımlarsanız en baskın seçenek nedir" maddesinde katılımcıların %31,9'u İslamcı, %23,7'si Muhafazakâr ve %6,8'inin Milliyetçi-Muhafazakâr yanıtlarını işaretlemeleri, totalde %62,4 oranında bireysel düşünme biçimleri üzerinde dindarlık eğiliminin ağırlık bastığını göstermektedir. Ayrıca katılımcıların %20,6'sı kendilerini Sosyal Demokrat, %5,8'i Liberal, %3,6'sı ise Milliyetçi olarak tanımlamışlardır.

7. Araştırmaya Katılanların Dindarlık Eğilimlerinin Tasviri

Burada araştırmanın temel alanını teşkil eden dindarlık eğiliminin sonuçlarına bakılabilir. 1299 kişi üzerinde “Dindarlık Eğilim Ölçeği” kullanılmış, yaptığımız araştırma sonucunda frekans, ortalama ve standart sapmaları aşağıdaki tabloya yansıtılmıştır.

Tablo 14
Araştırmaya Katılanların Dindarlık Eğilim Ölçeğinin Tasviri

| | Kesinlikle katılmıyorum | Katılmıyorum | Fikrim Yok | Katılıyorum | Kesinlikle Katılıyorum | Ort | ±SS |
|---------------------------------------------------------|-------------------------|--------------|------------|-------------|------------------------|------|------|
| 1.Allah vardır, tektir; evreni yaratan ve yönetendir. | 0 (%0,0) | 4 (%0,3) | 6 (%0,5) | 131 (%10,1) | 1158 (%89,1) | 4,88 | 0,36 |
| 2.Melekler vardır. | 0 (%0,0) | 5 (%0,4) | 25 (%1,9) | 146 (%11,2) | 1123 (%86,5) | 4,84 | 0,44 |
| 3.Kur'an-ı Kerim hakır ve hiçbir şekilde değişmemiştir. | 1 (%0,1) | 14 (%1,1) | 56 (%4,3) | 139 (%10,7) | 1089 (%83,8) | 4,77 | 0,58 |
| 4.Hz. Muhammed Allah'ın kulu ve son peygamberidir. | 0 (%0,0) | 6 (%0,5) | 11 (%0,8) | 115 (%8,9) | 1167 (%89,8) | 4,88 | 0,39 |
| 5.Kıyamet günü ve ölümden son- | 3 (%0,2) | 10 (%0,8) | 61 (%4,7) | 149 (%11,5) | 1076 (%82,8) | 4,76 | 0,59 |

| ra hayat vardır. | | | | | | | |
|--------------------------------------------------------------------------------------|---------------------|----------------|--------------|-------------------|------------------|------|------|
| | Hiçbir Zaman | Nadiren | Bazen | Çoğu Zaman | Her Zaman | | |
| 6.Dua etme sıklığınız? | 127 (%9,8) | 119 (%9,2) | 87 (%6,7) | 261 (%20,1) | 705 (%54,3) | 4,00 | 1,36 |
| 7.Beş vakit namaz kılmama sıklığınız? (Hanımlar müsait olduklarında) | 44 (%3,4) | 89 (%6,8) | 146 (%11,2) | 307 (%23,6) | 713 (%54,9) | 4,20 | 1,10 |
| 8.Teravih namazı kılmamısınız? (Hanımlar müsait olduklarında) | 239 (%18,4) | 242 (%18,6) | 339 (%26,1) | 243 (%18,7) | 236 (%18,2) | 3,00 | 1,36 |
| 9.Ne sıklıkla Kur'an okursunuz? (Arapça veya Türkçesinden) | 160 (%12,3) | 258 (%19,9) | 134 (%10,3) | 328 (%25,3) | 419 (%32,3) | 3,01 | 1,17 |
| 10.Ramazan orucunu ne kadar güçlük çeksem de tutarım. (Hanımlar müsait olduklarında) | 12 (%0,9) | 34 (%2,6) | 66 (%5,1) | 165 (%12,7) | 1022 (%78,7) | 4,66 | 0,77 |
| 11.İmkânınız olsa hacca gider misiniz? | 39 (%3,0) | 66 (%5,1) | 97 (%7,5) | 134 (%10,3) | 963 (%74,1) | 4,47 | 1,03 |

Şırnak'ta Dini Hayat

| | | | | | | | |
|--------------------------------------------------------|--------------------------------|---------------------|-------------------|--------------------|-------------------------------|------|------|
| 12.Mübarek gün ve gecelerde ibadet eder misiniz? | 40 (%3,1) | 90 (%7,0) | 236 (%18,2) | 401 (%30,9) | 532 (%41,0) | 4,00 | 1,07 |
| | Kesinlikle katılmıyorum | Katılmıyorum | Fikrim Yok | Katılıyorum | Kesinlikle Katılıyorum | | |
| 13.Arapçasından Kur'an okumayı biliyorum. | 5 (%0,4) | 44 (%3,4) | 139 (%10,7) | 387 (%29,8) | 724 (%55,7) | 4,37 | 0,84 |
| 14.Gerekirse işleri halletmek için rüşvet verilebilir. | 814 (%62,7) | 298 (%23) | 117 (%9,1) | 51 (%3,9) | 19 (%1,4) | 2,99 | 1,25 |
| | Hiçbir Zaman | Nadiren | Bazen | Çoğu Zaman | Her Zaman | | |
| 15.Alkol kullanma durumunuz? | 1.187 (%91,4) | 71 (%5,5) | 36 (%2,7) | 3 (%0,2) | 2 (%0,2) | 2,62 | 1,25 |

1.Katılımcıların “**Allah vardır, tektir; evreni yaratan ve yönetendir.**” ifadesine %0,3'ünün katılmıyorum, %0,5'inin fikrim yok, %10,1'inin katılıyorum, %89,1'inin kesinlikle katılıyorum cevabını verdikleri görülmektedir. Bu oranlar katılımcıların %99'dan fazlasının Allah'a inandıklarını göstermektedir. Bu büyük yüzdeliğin yanında, kesinlikle katılmıyorum diyenlerin olmamasına dikkat etmek gerekir. Bu durum aynı zamanda dindarlık eğiliminin ilki olan inanç boyutunun güçlü olduğunu kanıtlar niteliktedir.

2.Katılımcıların “**Melekler vardır.**” ifadesine, %0,4'ünün katılmıyorum, %1,9'unun fikrim yok, %11,2'sinin katılıyorum, %86,5'inin kesinlikle katılıyorum cevabını verdikleri görülmektedir. Önceki maddede olduğu gibi katılımcılara bu maddeye katılıyorum

ve kesinlikle katılıyorum cevapları ile totalde %97,7'lik bir oranda meleklerle inandıklarını ifade etmişlerdir. Bu maddeye kesinlikle katılmıyorum diyenler çıkmamıştır.

3.Katılımcıların **“Kur’an-ı Kerim haktır ve hiçbir şekilde değişmemiştir.”** ifadesine, %0,1'inin kesinlikle katılmıyorum, %1,1'inin katılmıyorum, %4,3'ünün fikrim yok, %10,7'sinin katılıyorum, %83,8'inin kesinlikle katılıyorum cevabını verdikleri görülmektedir. İslam inancının temelini kaynak kitap Kur'an-ı Kerim'in hak ve değiştirilmemiş olması, çalışmamıza katılanların %94,5'i tarafından bunun böyle olduğuna inandıkları görülmektedir. Bunun yanında fikrim yok diyen %4,3'lük kesimin Kur'an hakkında yeterince araştırma ve bilgi edinme olanağına sahip olamadıklarından kaynaklanıyor olabileceği tahmin edilmektedir. Totalde %1,2'lik bir kesimin buna katılmadığını da belirtmek lazım.

4.Katılımcıların **“Hz. Muhammed Allah'ın kulu ve son peygamberidir.”** ifadesine, %0,5'inin katılmıyorum, %0,8'inin fikrim yok, %8,9'unun katılıyorum, %89,8'inin kesinlikle katılıyorum cevabını verdikleri görülmektedir. Hz. Muhammed'in peygamberliği konusunda araştırmaya katılanların %98,7 gibi büyük bir oranda hemfikir oldukları görülmektedir. Bu maddeye kesinlikle katılmıyorum diyenlerin olmayışı, katılımcıların Hz. Muhammed'e olan peygamberlik inançlarının çok güçlü olduğunu göstermektedir. Katılmıyorum diyenlerin oranı %0,5 olması, bu düşünceyi daha da kuvvetlendirmektedir.

5.Katılımcıların **“Kıyamet günü ve ölümden sonra hayat vardır.”** ifadesine, %0,2'sinin kesinlikle katılmıyorum, %0,8'inin katılmıyorum, %4,7'sinin fikrim yok, %11,5'inin katılıyorum, %82,8'inin kesinlikle katılıyorum cevabını verdikleri görülmektedir. Katılımcıların ahiret hayatına olan inançlarını ölçmek için var olan bu maddeye verilen cevapların oranlarından %94,3'ü kesinlikle katılıyorum ve katılıyorum demişlerdir. Bunun yanında bu maddeye kesinlikle katılmıyorum ile katılmıyorum diyenlerin totaldeki oranlarının %1 olduğunu da belirtmek lazım. Fikrim yok diyen %4,7

oranı da azımsanmayacak derecede olduğu bilinmelidir.

6.Katılımcıların “**Dua etme sıklığınız?**” ifadesine, %9,8'inin hiçbir zaman, %9,2'sinin nadiren, %6,7'sinin bazen, %20,1'inin çoğu zaman, %54,3'ünün her zaman cevabını verdikleri görülmektedir. Allah'a inanma ve güvenip tevekkül etmenin adı olan dua, çalışmamızda dindarlığın inanç boyutunu kapsayan son madde olarak karşımıza çıkmaktadır. Katılımcılar, bu maddeye verdikleri cevaplarda çoğu zaman ile her zaman dua ederim diyerek totalde %74,4'lük bir yüzdelikte dua etme alışkanlığına sahip oldukları görülmektedir.

Dindarlık Eğilim Ölçeğinde yer alan 1.-6. arası maddeler dindarlık eğiliminin inanç boyutunu ölçmeyi amaçlamaktadır. İnanç boyutunu ölçen ilk altı maddeye olan katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum totaldeki oranlarının sırasıyla %99,2 (1.Madde)-%97,7 (2.Madde)-%94,5 (3.Madde)-%98,7 (4.Madde) %94,3 (5.Madde)-%74,4 (6.Madde) olması **katılımcıların inanç boyutlarının çok güçlü** olduğunu göstermektedir. Nitekim dindarlığın teorik kısmını ve aidiyet duygusunun temelini oluşturan inanç boyutunun dolaylı ya da doğrudan ibadet boyutunu da etkileyeceği kuşkusuzdur. Nihayetinde inanmayan birinin, eylemsel düzlemde ritüelleri yerine getirmesi zor ya da imkânsızdır.

7.Katılımcıların “**Beş vakit namaz kılma sıklığınız? (Hanımlar müsait olduklarında)**” ifadesine, %3,4'ünün hiçbir zaman, %6,8'inin nadiren, %11,2'sinin bazen, %23,6'sının çoğu zaman, %54,9'unun her zaman cevabını verdikleri görülmektedir. Çalışmaya katılanların namaz kılma sıklıklarını her zaman ile çoğu zaman olarak totaldeki cevaplama oranları olan %78,5 olması bu durumu destekler niteliktedir. Bunun yanında beş vakit namaz kılma durumuna hiçbir zaman diyen %3,4'lük bir kesimin varlığı da göze çarpmaktadır.

8.Katılımcıların “**Teravîh namazı kılar mısınız? (Hanımlar müsait olduklarında)**” ifadesine, %18,4'ünün hiçbir zaman, %18,6'sının nadiren, %26,1'inin bazen, %18,7'sinin çoğu zaman,

%18,2'sinin her zaman cevabını verdikleri görülmektedir. Katılımcıların teravih namazına olan rağbet ve kılma sıklığının seyrek ve dağınık olduğu fark edilmektedir. Beş vakit namaz kılma maddesine verilen cevap oranlarının neredeyse yarısı kadar puan alan bu madde dikkat çekmektedir.

9.Katılımcıların **“Ne sıklıkla Kur'an okursunuz? (Arapça veya Türkçesinden)”** ifadesine, %12,3'ünün hiçbir zaman, %19,9'unun nadiren, %10,3'ünün bazen, %25,3'ünün çoğu zaman, %32,3'ünün her zaman cevabını verdikleri görülmektedir. Ölçekte inanç boyutunu ölçmeyi amaçlayan önceki maddelerden olan “Kur'an-ı Kerim haktır ve hiçbir şekilde değişmemiştir”e verilen yanıtlarda katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum oranı olan %94,5 bu maddede kutsal oluşuna inanılan Kur'an-ı Kerim'in Arapça ya da Türkçe okuma sıklığı, her zaman ile çoğu zaman diyenlerin totaldeki oranları %57,5 düzeyinde olması inancın pratiğe olan yansımasının anlamlı, fakat aynı oranda bir yüzdellik dilime sahip olmadığı fark edilmektedir. Bunun yanında totalde nadiren ile bazen cevabını veren %30,2'lik bir grubu da gözden kaçırmamak lazım.

10.Katılımcıların **“Ramazan orucunu ne kadar güçlük çeksem de tutarım. (Hanımlar müsait olduklarında)”** ifadesine, %0,9'unun hiçbir zaman, %2,6'sının nadiren, %5,1'inin bazen, %12,7'sinin çoğu zaman, %78,7'sinin her zaman cevabını verdikleri görülmektedir. *Nitekim ramazan orucunu tutma durumları her zaman ve çoğu zaman olan totaldeki oranı %91,4 olduğu fark görülmektedir.* Hiçbir zaman oruç tutmam diyenlerin oranı olan %0,9'luk yüzdeliği ise bunun aksi durumunun ne derece düşük seviyelerde olduğunu göstermektedir.

11.Katılımcıların **“İmkânınız olsa hacca gider misiniz?”** ifadesine, %3'ünün kesinlikle katılmıyorum, %5,1'inin katılmıyorum, %7,5'inin fikrim yok, %10,3'ünün katılıyorum, %74,1'inin kesinlikle katılıyorum cevabını verdikleri görülmektedir. Nitekim imkânları olması durumunda hacca gitmeye katılıyorum ile kesinlikle katılıyorum diyen totaldeki %84,4'lük kesim bu durumu göstermektedir.

Bölgede hacca gidenler için kullanılan “**hacı**” unvanının kullanılmasına devam edilmesi, bu maddenin hem bir sonucunu hem de başka bir sebebini teşkil ettiği düşünülmektedir.

12.Katılımcıların “**Mübarek gün ve gecelerde ibadet eder misiniz?**” ifadesine, %3,1'inin hiçbir zaman, %7'sinin nadiren, %18,2'sinin bazen, %30,9'unun çoğu zaman, %41'inin her zaman cevabını verdikleri görülmektedir. Mübarek gün ve gecelere verilen sosyo-kültürel değer, ilgi ve alakanın bireyselleşen yansımalarının pasif ve dağınık düzeyde olduğu görülmektedir.

13.Katılımcıların “**Arapçasından Kur'an okumayı biliyorum.**” ifadesine, %0,4'ünün çok az, %3,4'ünün az, %10,7'sinin kısmen, %29,8'inin iyi, %55,7'sinin çok iyi cevabını verdikleri görülmektedir.

Dindarlık Eğilim Ölçeğinde yer alan 7.-13. arası maddeler dindarlık eğiliminin ibadet boyutunu ölçmeyi amaçlamaktadır. *Dindarlık eğiliminin pratik yansıması olan ibadetlerde, dindarlığın teorik yansıması olan inanç boyutuna paralel bir sonucun ortaya çıkmadığı görülmektedir. Yani inanç boyutunun kuvvetli oluşuna mukabil, ibadet boyutu güçlü olsa da inanç boyutu kadar yüksek bir oranı ortaya çıkaramamıştır.*

14.Katılımcıların “**Gerekirse işleri halletmek için rüşvet verilebilir.**” ifadesine, %62,7'inin, kesinlikle katılmıyorum %23'ünün katılmıyorum, %9,1'ünün fikrim yok, %3,9'sinin katılıyorum, %1,4'ünün kesinlikle katılıyorum cevabını verdikleri görülmektedir.

15.Katılımcıların “**Alkol kullanma durumunuz?**” ifadesine, %91,4'nün hiçbir zaman, %5,5'inin nadiren, %2,7'sinin bazen, %0,2'sinin çoğu zaman, %0,2'sinin her zaman cevabını verdikleri görülmektedir. Alkol kullanma oranlarına bakıldığında, katılımcıların sadece %0,2 oranında alkol kullanma alışkanlığına sahip olduğu görülmektedir ki, bu da beklenildiği gibi oldukça düşük bir seviyededir.

Dindarlık Eğilim Ölçeğinde yer alan 14.-15. arası maddeler

dindarlık eğiliminin sosyal etki kaybı boyutunu ölçmeyi amaçlamaktadır. Buradaki amaç sosyal yansımalarının yanında, sosyal yaşamlarının şekillenişinde dini eğilimlerin etkisini ortaya koyma şeklinde olmuştur. Bu iki maddeye bakıldığı zaman rüşvete karşı totalde %85,7 oranında karşı duruş sergilendiği görülmektedir. Bunun yanında alkol kullanma oranlarında da benzer bir durum söz konusudur. Nitekim alkol kullanmaya hiçbir zaman diyenlerin oranı olan %91,4'lük yüzdeliği bu durumu göstermektedir.

7.1. Cinsiyete Göre Dindarlık Eğilimi

Tablo 15: Cinsiyete Göre Dindarlık Eğilimi

| | | İnanç Boyutu | | İbadet Boyutu | | Sosyal Etki Kaybı boyutu | | Dindarlık Eğilim Ölçeği | |
|----------|-------|---------------|------|---------------|------|--------------------------|------|-------------------------|------|
| | | Ort | SS | Ort | SS | Ort | SS | Ort | SS |
| Cinsiyet | Kadın | 4.78 | 0.37 | 4.01 | 0.68 | 4.74 | 0.45 | 4.41 | 0.43 |
| | Erkek | 4.72 | 0.42 | 3.80 | 0.80 | 4.68 | 0.54 | 4.29 | 0.52 |
| t testi | | 2,318 | | 5,148 | | 2,047 | | 4,829 | |
| p değeri | | 0,021* | | 0,000* | | 0,041* | | 0,000* | |

*p<0,05

Dindarlık Eğilim Ölçeği ve alt boyutlardan alınan puanların bireyin cinsiyetine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir (p<0,05). Sonuçlar incelendiğinde kadınların inanç, ibadet, sosyal etki kaybı puanları ve dindarlık eğilim puanları erkeklere göre daha yüksek bulunmuştur. Genel olarak kadınların dindarlık eğilim ölçeğindeki tüm boyutlarda önde olduğu görülmektedir.

7.2. Medeni Duruma Göre Dindarlık Eğilimi

Tablo 16: Medeni Duruma Göre Dindarlık Eğilimi

| | | İnanç Boyutu | | İbadet Boyutu | | Sosyal Etki Kaybı boyutu | | Dindarlık Eğilim Ölçeği | |
|--------------|--------------------------|---------------|------|---------------|------|--------------------------|------|-------------------------|------|
| | | Ort | SS | Ort | SS | Ort | SS | Ort | SS |
| Medeni Durum | Evli | 4.71 | 0.41 | 3.84 | 0.74 | 4.71 | 0.49 | 4.30 | 0.46 |
| | Bekâr / eşinden ayrılmış | 4.80 | 0.38 | 3.99 | 0.76 | 4.71 | 0.51 | 4.41 | 0.49 |
| t testi | | -4,322 | | -3,622 | | -00,060 | | -4,098 | |
| p değeri | | 0,000* | | 0,000* | | 0,952 | | 0,000* | |

*p<0,05

Dindarlık Eğilim Ölçeği ve inanç, ibadet alt boyutlardan alınan puanların bireyin medeni durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir (p<0,05). Bekâr ya da eşinden ayrılmış bireylerin evli bireylere göre inanç dindarlık eğilim puanları istatistiksel olarak daha yüksek bulunmuştur. Sosyal etki kaybı alt boyutu için ise istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir (p>0,05).

7.3. Yaş Aralığına Göre Dindarlık Eğilimi

Tablo 17: Yaş Aralığına Göre Dindarlık Eğilimi

| | | İnanç Boyutu | | İbadet Boyutu | | Sosyal Etki Kaybı boyutu | | Dindarlık Eğilim Ölçeği | |
|--|------------------------|--------------|------|---------------|------|--------------------------|------|-------------------------|------|
| | | Ort | SS | Ort | SS | Ort | SS | Ort | SS |
| | 18-21 yaş ¹ | 4.72 | 0.37 | 3.85 | 0.71 | 4.71 | 0.47 | 4.31 | 0.43 |
| | 22-25 yaş ² | 4.73 | 0.38 | 3.93 | 0.68 | 4.71 | 0.51 | 4.36 | 0.42 |
| | 26-30 yaş ³ | 4.77 | 0.36 | 3.88 | 0.76 | 4.78 | 0.43 | 4.35 | 0.46 |

| | | | | | | | | | |
|----------|---------------------------|-------|------|-------|------|---------------|------|-------|------|
| Yaş | 31-40 yaş ⁴ | 4.74 | 0.50 | 3.92 | 0.84 | 4.71 | 0.53 | 4.35 | 0.58 |
| | 41-50 yaş ⁵ | 4.83 | 0.37 | 4.00 | 0.78 | 4.66 | 0.50 | 4.42 | 0.48 |
| | 51-60 yaş ⁶ | 4.85 | 0.37 | 3.98 | 0.73 | 4.54 | 0.61 | 4.40 | 0.48 |
| | 61 ve yukarı ⁷ | 4.81 | 0.35 | 3.93 | 1.02 | 4.48 | 0.68 | 4.35 | 0.65 |
| F testi | | 1,603 | | 0,726 | | 2,763 | | 0,683 | |
| p değeri | | 0,143 | | 0,629 | | 0,011* | | 0,663 | |
| Post-hoc | | | | | | 3>6 | | | |

*p<0,05

Dindarlık Eğilim Ölçeği ve inanç, ibadet alt boyutlardan alınan puanların bireyin yaşına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir (p>0,05). Ancak sosyal etki kaybı boyutunun puanları bireyin yaşına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir (p<0,05). Farklılık gösteren grupları tespit edebilmek için yapılan çoklu karşılaştırma testi sonuçlarına göre 26-30 yaş aralığında olan bireylerin sosyal etki kaybı puanları 51-60 yaş aralığında olan bireylere göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

7.4. Meslek ve Dindarlık Eğilimi

Tablo 18: Meslek ve Dindarlık Eğilimi

| | | İnanç Boyutu | | İbadet Boyutu | | Sosyal Etki Kaybı boyutu | | Dindarlık Eğilim Ölçeği | |
|--------|-----------------------------|--------------|------|---------------|------|--------------------------|------|-------------------------|------|
| | | Ort | SS | Ort | SS | Ort | SS | Ort | SS |
| Meslek | Çiftçi ¹ | 4.77 | 0.33 | 4.00 | 0.62 | 4.73 | 0.49 | 4.40 | 0.38 |
| | İşçi ² | 4.72 | 0.41 | 3.84 | 0.75 | 4.67 | 0.52 | 4.30 | 0.47 |
| | Unvansız memur ³ | 4.76 | 0.36 | 3.80 | 0.74 | 4.67 | 0.57 | 4.30 | 0.46 |
| | Unvanlı | 4.78 | 0.36 | 3.92 | 0.73 | 4.75 | 0.43 | 4.37 | 0.46 |

Şırnak'ta Dini Hayat

| | | | | | | | | | |
|----------|-------------------------------------------|--------------------------------------------------------|------|----------------------------------------------------------|------|----------------|------|-----------------------------------------------------------|------|
| | memur ⁴ | | | | | | | | |
| | Sanatkâr ⁵ | 4.81 | 0.29 | 3.74 | 0.76 | 4.72 | 0.40 | 4.30 | 0.44 |
| | Esnaf / ticaret erbabı ⁶ | 4.70 | 0.42 | 3.73 | 0.90 | 4.68 | 0.57 | 4.24 | 0.58 |
| | Serbest meslek ⁷ | 4.42 | 0.85 | 3.39 | 1.11 | 4.50 | 0.79 | 3.95 | 0.88 |
| | Ev hanı- mı ⁸ | 4.87 | 0.26 | 4.20 | 0.62 | 4.74 | 0.46 | 4.54 | 0.36 |
| | Öğrenci ⁹ | 4.72 | 0.39 | 3.89 | 0.68 | 4.72 | 0.48 | 4.33 | 0.43 |
| | Diğer ¹⁰ | 4.84 | 0.32 | 3.98 | 0.75 | 4.75 | 0.44 | 4.43 | 0.44 |
| F testi | | 7.091 | | 7.414 | | | | 8.824 | |
| p değeri | | 0.000* | | 0.000* | | | | 0.000* | |
| Post-hoc | | 1,2,3,4,5,6 ,8,9,10 > 7 8 > 2,6,9 | | 1,2,4,8,9,10 > 7 8 > 1,45,6,7,9 | | 1.445 0.164 | | 1,2,3,4,5,6,8,9,10 > 7 8 > 2,4,5,6,9 | |

*p<0,05

Dindarlık Eğilim Ölçeği ve inanç ve ibadet alt boyutlardan alınan puanların bireyin mesleğine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir (p<0,05). Farklılık gösteren grupları tespit edebilmek için yapılan çoklu karşılaştırma testi sonuçlarına göre inanç boyutu için serbest meslek sahibi kişilerin inancı diğer tüm meslek gruplarından daha düşük; ev hanımlarının ise işçi, esnaf ve öğrencilere göre inanç puanlarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. İbadet alt boyutu için serbest meslek sahibi kişilerin inancı diğer tüm meslek gruplarından daha düşük; ev hanımlarının ibadet puanları ise çiftçi, unvanlı memur, sanatkâr, serbest meslek, öğrencilerden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Dindarlık Eğilim Ölçeği puanları için ise serbest meslek sahibi kişilerin inancı diğer tüm meslek gruplarından daha düşük;

ev hanımlarının ise işçi, unvanlı memur, sanatkâr, esnaf, öğrencilerden daha yüksek puan aldığı tespit edilmiştir. Ev hanımlarının dindarlık eğiliminin neredeyse tüm boyutlarında da baskın puana sahip oldukları tespit edilmiştir.

7.5. Yaşanılan Yer ve Dindarlık Eğilimi

Tablo 19: Yaşanılan Yer ve Dindarlık Eğilimi

| | | İnanç Boyutu | | İbadet Boyutu | | Sosyal Etki Kaybı boyutu | | Dindarlık Eğilim Ölçeği | |
|--------------|--------------------|--------------|-------|---------------|-------|--------------------------|-------|-------------------------|------|
| | | Ort | SS | Ort | SS | Ort | SS | Ort | SS |
| Yaşadığı yer | Köy ¹ | 4.75 | 0.36 | 3.93 | 0.73 | 4.74 | 0.44 | 4.37 | 0.45 |
| | İlçe ² | 4.76 | 0.40 | 3.92 | 0.75 | 4.71 | 0.50 | 4.36 | 0.48 |
| | İl ³ | 4.73 | 0.44 | 3.85 | 0.76 | 4.69 | 0.53 | 4.31 | 0.50 |
| | Diğer ⁴ | 4.68 | 0.42 | 3.83 | 0.83 | 4.58 | 0.60 | 4.27 | 0.55 |
| | F testi | 0.575 | | 0.847 | | 0.856 | | 0.987 | |
| p değeri | 0.632 | | 0.468 | | 0.463 | | 0.398 | | |

*p<0,05

Genel olarak Dindarlık Eğilim Ölçeği ve alt boyutlardan alınan puanların bireyin yaşadığı yere göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir (p>0,05). Fakat yaşanılan tüm bölgelerde genel olarak dindarlık eğiliminin oldukça yüksek olduğu görülmektedir.

7.6. Ekonomik Durum ve Dindarlık Eğilimi

Tablo 20: Ekonomik Durum ve Dindarlık Eğilimi

| | | İnanç Boyutu | | İbadet Boyutu | | Sosyal Etki Kaybı boyutu | | Dindarlık Eğilim Ölçeği | |
|----------|-------------|--------------|------|---------------|------|--------------------------|------|-------------------------|------|
| | | Ort | SS | Ort | SS | Ort | SS | Ort | SS |
| Ekonomik | Yüksek+orta | 4.79 | 0.33 | 3.91 | 0.75 | 4.65 | 0.57 | 4.36 | 0.45 |

Şırnak'ta Dini Hayat

| | | | | | | | | | |
|----------|---------------------------|-------|------|-------|------|-------|------|-------|------|
| durum | üstü ¹ | | | | | | | | |
| | Orta ² | 4.73 | 0.43 | 3.91 | 0.77 | 4.70 | 0.49 | 4.34 | 0.50 |
| | Ortanın altı ³ | 4.77 | 0.37 | 3.89 | 0.72 | 4.75 | 0.45 | 4.36 | 0.45 |
| | Düşük ⁴ | 4.77 | 0.38 | 3.91 | 0.74 | 4.71 | 0.53 | 4.36 | 0.46 |
| F testi | | 1.283 | | 0.039 | | 1.271 | | 0.130 | |
| p değeri | | 0.279 | | 0.990 | | 0.283 | | 0.942 | |

*p<0,05

Dindarlık Eğilim Ölçeği ve alt boyutlardan alınan puanların bireyin ekonomik durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir (p>0,05).

7.7. Dini Eğitim Alma Durumuna Göre Dindarlık Eğilimi

Tablo 21: Dini Eğitim Alma Durumuna Göre Dindarlık Eğilimi

| | | İnanç Boyutu | | İbadet Boyutu | | Sosyal Etki Kaybı boyutu | | Dindarlık Eğilim Ölçeği | |
|----------------------------|-----------------------------------------------|--------------|------|---------------|------|--------------------------|------|-------------------------|------|
| | | Ort | SS | Ort | SS | Ort | SS | Ort | SS |
| Din eğitimi alma durumunuz | Herhangi bir din eğitimi almadım ¹ | 4.77 | 0.35 | 3.47 | 0.86 | 4.66 | 0.55 | 4.15 | 0.52 |
| | Kendi kendime ² | 4.75 | 0.42 | 3.88 | 0.76 | 4.69 | 0.52 | 4.34 | 0.49 |
| | Ailede ³ | 4.74 | 0.43 | 3.88 | 0.74 | 4.73 | 0.48 | 4.34 | 0.48 |
| | Camide ⁴ | 4.78 | 0.33 | 3.94 | 0.74 | 4.61 | 0.58 | 4.36 | 0.45 |
| | Dini gruplarda ⁵ | 4.79 | 0.34 | 4.27 | 0.47 | 4.81 | 0.40 | 4.55 | 0.33 |
| | Kuran kursunda ⁶ | 4.83 | 0.29 | 4.23 | 0.53 | 4.75 | 0.40 | 4.54 | 0.33 |

| | | | | | | | | | |
|----------|----------------------------------------|-----------------------|------|----------------------------|------|-----------------|------|-------------------------|------|
| | İmam hatip lisesinde ⁷ | 4.86 | 0.25 | 4.20 | 0.53 | 4.82 | 0.38 | 4.55 | 0.33 |
| | Genel eğitim kurumlarında ⁸ | 4.60 | 0.49 | 3.56 | 0.84 | 4.64 | 0.56 | 4.12 | 0.55 |
| | İlahiyat fakültesinde ⁹ | 4.91 | 0.18 | 4.32 | 0.43 | 4.86 | 0.28 | 4.63 | 0.23 |
| F testi | | 4.404 | | 13.002 | | | | 11.593 | |
| p değeri | | 0.000* | | 0.000* | | 2.496 | | 0.000* | |
| Post-hoc | | 3,4,6,7 > 8 | | 2,3,4,5,6,7,9 >1 | | 0.011* | | 5,6,7,9>1; | |
| | | 9> 2,3,4,8 | | 6,7,8 > 2,3,4 | | 9>4,8 | | 2,3,4,5,6,7>8 | |
| | | | | | | | | 6,7 > 2,3 | |

*p<0,05

Dindarlık Eğilim Ölçeği ve alt boyutlardan alınan puanların bireyin din eğitimi alma durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir (p<0,05). İnanç boyutu için genel eğitim kurumlarından din eğitimi alanların ailede, camide, Kur'an kursunda ve imam hatip lisesinde din eğitimi alanlardan daha düşük puan aldığı tespit edilmiştir. Ayrıca ilahiyat fakültesinde eğitim alanların inanç puanları kendi kendine, ailede, camide, genel eğitim kurumlarında dini eğitim alanlardan daha yüksek puan aldığı tespit edilmiştir. İbadet boyutu için hiç din eğitimi almayanların puanları diğer kurumlardan bir din eğitimi alanlardan daha düşük puan almıştır. Sosyal etki kaybı boyutu için ilahiyat fakültesi mezunlarının camide ve genel eğitim kurumlarında din eğitimi alanlardan daha yüksek puan aldığı tespit edilmiştir. Dindarlık eğilim ölçeği puanları incelendiğinde ise hiç eğitim almayanların dini gruplarda, kuran kursunda, imam hatip lisesinde, ilahiyat fakültesinde eğitim alanlardan daha düşük puan aldığı tespit edilmiştir. Ayrıca genel eğitim kurumlarında dini eğitim alanların kendi kendine, ailede, camide, dini gruplarda, kuran

kursunda, imam hatip lisesinde dini eğitim alanlardan daha düşük puan aldığı tespit edilmiştir.

7.8. Bireyin Düşünce Biçimine Göre Dindarlık Eğilimi

Tablo 22: Bireyin Düşünce Olarak Kendini Nasıl Tanımladığına Göre Dindarlık Eğilimi

| | | İnanç Boyutu | | İbadet Boyutu | | Sosyal Etki Kaybı Boyutu | | Dindarlık Eğilim Ölçeği | |
|----------------------------------------------------------------|-------------------------------------|---------------|---------------------|---------------|--------------|--------------------------|-----------------------|-------------------------|------|
| | | Ort | SS | Ort | SS | Ort | SS | Ort | SS |
| Düşünce olarak kendinizi tanımlarsanız en baskın seçenek nedir | Muhafazakar ¹ | 4.86 | 0.25 | 4.15 | 0.55 | 4.75 | 0.45 | 4.52 | 0.32 |
| | Milliyetçi ² | 4.74 | 0.35 | 3.63 | 0.76 | 4.65 | 0.59 | 4.21 | 0.46 |
| | Milliyetçi-muhafazakar ³ | 4.76 | 0.41 | 3.80 | 0.74 | 4.68 | 0.62 | 4.30 | 0.47 |
| | İslamcı ⁴ | 4.84 | 0.27 | 4.15 | 0.61 | 4.73 | 0.43 | 4.51 | 0.35 |
| | Sosyal demokrat ⁵ | 4.58 | 0.55 | 3.50 | 0.83 | 4.69 | 0.55 | 4.09 | 0.58 |
| | Liberal ⁶ | 4.53 | 0.52 | 3.44 | 0.93 | 4.65 | 0.54 | 4.04 | 0.61 |
| | Diğer ⁷ | 4.65 | 0.44 | 3.77 | 0.72 | 4.65 | 0.57 | 4.24 | 0.47 |
| | F testi | 22.191 | | 38.684 | | | | 39.646 | |
| p değeri | 0.000* | | 0.000* | | 1.156 | | 0.000* | | |
| Post-hoc | 1>5,6,7 | | 1>2,5,6,7 | | 0.328 | | 1>2,3,5,6,7 | | |
| | 3>5,6 | | 4>5,6,7 | | | | 4>3,5,6,7 | | |

*p<0,05

Dindarlık Eğilim Ölçeği, inanç ve ibadet alt boyutlarından alınan puanların bireyin düşünce olarak kendini nasıl tanımladığına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir (p<0,05). İnanç boyutu için kendini muhafazakar ve

milliyetçi-muhafazakâr olarak tanımlayanların puanları; kendini sosyal demokrat, liberal olarak tanımlayanlardan daha yüksek bulunmuştur. İbadet boyutu için kendini muhafazakâr ve İslamcı olarak tanımlayanların puanları kendini milliyetçi, sosyal demokrat, liberal olarak tanımlayanlardan daha yüksek bulunmuştur. Dindarlık Eğilim Ölçeği için kendini muhafazakâr ve İslamcı olarak tanımlayanların puanları kendini milliyetçi-muhafazakâr, milliyetçi, sosyal demokrat, liberal olarak tanımlayanlardan daha yüksek bulunmuştur.

Sonuç

18-72 yaş aralığında, toplamda 1299 kişi üzerinde, Şırnak ve çevresinin dindarlığını/dinî hayatını araştırmış olan bu çalışmamız 2021 yılında yapılmıştır. Kullanılan “Dindarlık Eğilim Ölçeği” ile elde edilen veriler, SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 25.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Elde edilen verilere göre, ortaya atılan hipotezler doğrultusunda aşağıdaki sonuçlar ortaya çıkmıştır.

“Bölgenin önemli bir yerini teşkil eden Şırnak ilinin dindarlık eğilimi yüksektir. Buna göre; dindarlığın teorik biçimi olan inançsal değerler yüksek oranda benimsenmekte, dindarlığın pratik biçimi olan ibadetlere bağlılık nispeten daha düşüktür” hipotezi çalışmamız tarafından doğrulanmıştır. Nitekim, dindarlığın inanç boyutlarını ölçen altı maddeye verilen cevaplara bakıldığında inanç boyutunu ölçen ilk altı maddeye olan katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum totaldeki oranlarının sırasıyla %99,2(1.Madde)-%97,7(2.Madde)- %94,5(3.Madde)- %98,7(4.Madde)-%94,3(5.Madde)- %74,4(6.Madde) olması, katılımcıların inanç boyutları puanının çok yüksek olduğunu göstermektedir. Katılımcıların ibadet boyutunu ölçen 7-13. maddelere verilen cevaplara bakıldığında dindarlığın ibadet boyutunun inanç boyutuna göre daha az olsa da genel olarak, katılımcıların dindarlığın ibadet boyutu-

nun yüksek değerlere sahip olduğu görülmektedir.⁴³

“Kırsal alanlardan kente doğru gidildikçe dindarlık eğilimi düşmektedir” hipotezi elde edilen verilerin sonuçlarına göre doğrulanmamıştır. Buna göre; köy, ilçe ve ilde yaşamalarına göre dindarlık eğilim ölçeğinden sırasıyla alınan puanların 4.37, 4.36 ve 4.31 olması bu ayırımın yapılması için somut sonuçların elde edilmediği sonucu ortaya çıkmaktadır. Buna göre kırsal alanlarda yaşayanlar ile kentlerde yaşayanlar arasında, dindarlık eğilimleri açısından ciddi bir fark saptanmamıştır.

“Bireylerdeki dindarlık eğilimi ekonomik duruma göre değişir; buna göre ekonomik durumu iyi ve yüksek olan bireylerde dindarlık eğilimi azalır” hipotezimize baktığımızda bunun çalışmamız tarafından ekonomik durumun dindarlık eğilim ölçeğinin boyutları üzerinde anlamlı bir korelasyonun kurulmadığı ve çalışmamız tarafından doğrulanmadığı görülmektedir. Nitekim katılımcıların verdikleri yanıtlara bakıldığında, ekonomik durumlarının düşük, ortanın altı, orta, yüksek+orta üstü cevaplarının aldıkları puanlar sırasıyla 4.36, 4.36, 4.37, 4.36 olmuştur. Bu durum çalışmamıza katılanların ekonomik durumları ile dindarlık eğilimi arasında ciddi bir korelasyonun kurulmadığı sonucunu ortaya çıkarmaktadır.

“Kadınların dindarlık eğilimleri erkeklere göre daha yüksektir” hipotezi çalışmamız tarafından doğrulanmıştır. Cinsiyete göre dindarlık eğilim ölçeğinin ortalama puanlarına bakıldığında erkeklerin 4.29 puan aldıkları, buna karşın kadınların ise 4.41 puana sahip oldukları gözlemlenmiştir. Buna göre; sonuçlar incelendiğinde kadınların inanç, ibadet, sosyal etki kaybı puanları ve dindarlık eğilim puanları erkeklere göre daha yüksek bulunmuştur. Genel olarak kadınların dindarlık eğilim ölçeğindeki tüm boyutlarda önde olduğu görülmektedir.

“Yaş seviyesi artıkça dindarlık eğilimi artmaktadır” hipotezi-

⁴³ bk. Tablo 14.

nin çalıŐmamızdan elde edilen verilere göre inanç ve ibadet boyutları maddeleri arasında anlamlı bir farklılık izlenmemiŐtir. Ancak sosyal etki kaybı boyutunun aldığı puanların bireyin yaşına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Farklılık gösteren grupları tespit edebilmek için yapılan çoklu karşılaştırma testi sonuçlarına göre 26-30 yaş aralığında olan bireylerin sosyal etki kaybı puanlarının 51-60 yaş aralığında olan bireylerle göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

“Evli olanların dindarlık eğilimleri bekârlara göre daha yüksektir” hipotezine bakıldığında bunun çalışmamızın verileri tarafından yanlıŐlandığı görülmektedir. Nitekim dindarlık eğilim ölçeğinde evli olanların aldığı ortalama puan; 4.30 iken, bekâr ya da eşinden ayrılmış olanların ortalama puanlarının 4.41 düzeyinde olduğu görülmektedir. Bu durum, Bekâr ya da eşinden ayrılmış olan bireylerin, evli olan bireylere göre inanç dindarlık eğilim puanları istatistiksel olarak daha yüksek seviyede olduğunu ortaya çıkar mıŐtır.

“EĞitim seviyesi artıkça dindarlık eğilimi azalmaktadır” hipotezimize karşı, yapılan analizler sonucunda neredeyse bütün eğitim gruplarında bireylerin dindarlık eğilimlerinin yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Bu durum eğitim seviyesinin yükselmesine paralel olarak dindarlık eğiliminin azalması hipotezini doğrulamamakla birlikte, aynı zamanda net olarak yanlıŐlanamamıŐtır.

“Mesleğe göre bireylerin dindarlık eğilimleri değişmektedir” hipotezinin çalışmamız tarafından doğrulandığı görülmektedir. Nitekim, farklılık gösteren grupları tespit edebilmek için yapılan çoklu karşılaştırma testi sonuçlarına göre, inanç boyutu için serbest meslek sahibi kişilerin inancı diğer tüm meslek gruplarından daha düşük; ev hanımlarının ise işçi, esnaf ve öğrencilere göre inanç puanlarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. İbadet alt boyutu için serbest meslek sahibi kişilerin eğilimi diğer tüm meslek gruplarından daha düşük; ev hanımların ibadet puanları ise ifti, unvanlı memur, sanatkâr, serbest meslek ve öğrencilerden daha

yüksek olduğu tespit edilmiştir. Dindarlık eğilim ölçeği puanları için ise serbest meslek sahibi kişilerin inancı diğer tüm meslek gruplarından daha düşük; ev hanımlarının ise işçi, unvanlı memur, sanatkâr, esnaf ve öğrencilerden daha yüksek puan aldığı tespit edilmiştir. Ulaşılan dindarlık eğilim puan dağılımında da görüldüğü gibi 4.54 puan ile en yüksek değeri ev hanımları almıştır.

Kaynakça

- Altan, Bilal. “Osmanlı Devleti'nin Son Döneminde Yapı, Sorunlar ve İngilizlerle İlişkiler Açısından Goyan Aşireti”. *History Studies* 1/12 (2020), 15-33.
- Altıkardeş, İsmet. *Din ve Sosyal Bütünleşme*. İstanbul: Rağbet Yayınları, 2004.
- Arslantürk, Zeki. *Araştırma Metod ve Teknikleri*. İstanbul: M.Ü.İ.F, 4. Basım, 1999.
- Arslantürk, Zeki - Amman, M. Tayfun. *Sosyoloji; Kavramlar-Kurumlar-Süreçler-Teoriler*. İstanbul: Çamlıca Yayınları, 7. Basım, 2011.
- Ayas, Mehmet Rami. *Kur'an-ı Kerim'de Çalışma Kavramı Sosyolojik Bir Yaklaşım*. İzmir: Akademi kitabevi, 1994.
- Aydınalp, Halil. *Din ve Dünyevileşme*. İstanbul: Çamlıca Yayınları, 2018.
- Aydınalp, Halil. “Sosyal Çatışma ve Din”. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 19/2 (2010), 187-215.
- Berger, Peter L. - Luckmann, Thomas. *Gerçekliğin Sosyal İnşası*. çev. Vefa Saygın Öğütler. İstanbul: Paradigma Yayınları, 2008.
- Bergson, Henri. *Ahlak ve Dinin İki Kaynağı*. Ankara: Doğu Batı Yayınları, 3. Basım, 2017.
- Böke, Kaan. *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. İstanbul: Alfa Yayınları, 4. Basım, 2014.
- Büyüköztürk, Şener vd. *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 16. Basım, 2014.
- Coşkun, Ali. “Din Sosyolojisinin Problemleri”. *Toplum Bilimleri Dergisi* 11 (2017), 7-21.

- Coşkun, Ali. *Din Toplum ve Kültür (Din Sosyolojisi ve Antropolojisine Giriş)*. İstanbul: İz Yayıncılık, 2. Basım, 2013.
- Coşkun, Ali. "Modern Toplumsal Düşünce Tarihinde Din Sorunu". *Bilgi ve Hikmet Dergisi* 9 (1995).
- Çiftçi, Adil. *Nasıl Bir Sosyal Bilim; Temel Sorunlar ve Yaklaşımlar*. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2016.
- Dağlı, Yücel - Kahraman, Ali. *Evliya Çelebi Seyahatnamesi*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2001.
- Durkheim, Emile. *Dini Hayatın İlk Biçimleri*. çev. Fuat Aydın. Ankara: Eski Yeni Yayınları, 3. Basım, 2018.
- Durkheim, Emile. *Sosyolojik Yöntemin Kuralları*. çev. Cenk Saraçoğlu. İstanbul: Bordo-Siyah Yayınları, 2010.
- Furseth, Inger - Repstad, Pad. *Din Sosyolojisine Giriş (Klasik ve Çağdaş Kuramlar)*. çev. İhsan Çapçioğlu - Halil Aydınalp. Ankara: Atıf Yayınları, 2. Basım, 2020.
- Gay, L. vd. *Educational Research: Competencies for Analysis and Application*. New Jersey: Prentice Hall, 9. Basım, 2009.
- Gülenç, Ahmet. "Evliya Çelebi'nin Seyahatname Adlı Eserinde 17. Yüzyıl Cizre ve Çevresine Dair Gözlemler". *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1/28 (15 Haziran 2022), 53-75.
- Gündoğmuş, Bekir. *Siyasal Tercihler (Şırnak Örnekolay Araştırması)*. İstanbul: Düzey Yayınevi, 2014.
- Hamilton, Malcolm. *The Sociology of Religion*. London: Routledge, 2001.
- Han, Şerafeddin. *Şerefname*. çev. Celal Kabadayı - Rıza Katı. İstanbul: Yaba Yayınları, 2006.
- Kant, İmanuel. *Eğitim Üzerine*. çev. S. Emre Bekman. İstanbul: İz Yayıncılık, 2018.
- Kur'an Yolu Meali*. çev. Hayrettin Karaman vd. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 6. Basım, 2016.
- Koluman, Aziz. *Ortadoğu'da Süryanilik (Dini-Sosyal-Kültürel Hayat)*. Ankara: Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, 2001.

- Luhman, Niklas. *Soziale Systeme*. Frankfurt am Main: Suhrkamp Verlag, 1988.
- Nicholas, William. *Social Research Methods*. New Delhi: Sage Publications Incorporated, 2006.
- Ogburn, William. *Social Change, "Culture Lag as Theory" Sociology and Social Research*. New York: Viking Press, 7. Basım, 1957.
- Özer, Ahmet. *Modernleşme ve Güneydoğu*. Ankara: İmge Kitabevi, 1998.
- Schutz, Alfred. "Concept and Theory Formation in the Social Sciences". *Journal of Philosophy* 51 (1954), 257-263.
- Sezen, Yümnü. *Sosyoloji Açısından Din*. İstanbul: İfav Yayınları, 1998.
- Tezcan, Mahmut. *Toplumsal ve Kültürel Değişme*. Ankara: A.Ü.İ.F. Yayınları, 1990.
- Turner, Stephen P. *Sosyal Teori ve Sosyoloji (Klasikler ve Ötesi)*. çev. Ümit Tatlıcan. İstanbul: Küre Yayınları, 2. Basım, 2008.
- Türkdoğan, Orhan. *Güneydoğu Kimliği (Aşiret Kültür İnsan)*. İstanbul: Alfa Yayınları, 2. Basım, 1998.
- Ünal, Mehmet Süheyl. *Dinsel Bireycilik*. İstanbul: Açılım Kitap, 2011.
- Üşümezsoy, Şener. *Güneydoğu Kimin Yurdu?* İstanbul: İleri Yayınları, 2010.
- Yaşın, Abdullah. *Nuh Peygamber Tufanı ve Cudi Dağı*. İstanbul: Kent Işıkları Yayınları, 2013.
- Yeğen, Mesut. *Devlet Söyleminde Kürt Sorunu*. İstanbul: İletişim Yayınları, 1999.

The Religious Life in Şırnak

Summary

The province of Şırnak, whose history is based on BCE maintains its importance in the region today as it was in the past. It has succeeded in the preservation of values and intellectual production by hosting various ethnic, cultural differences, and religious structures in the historical process. Further, Şırnak became a source for investigations. Generally, two social structures are dominant in Şırnak. The former are spiritual and emotional, nomadic, semi-nomadic, traditional tribal structured societies and the latter are secular, urbanized, bureaucratic, and secularist societies. While the first social structure represents the classical type of society, the second represents the social structure inclined to modernization and secularization. A large and patriarchal family structure prevails in rural areas in Şırnak, as in many other regions of Turkey, this situation is turning into a dwindling and egalitarian family structure in cities. But in general, women have a great influence on the functioning of kinship relations within the narrow family circle. In the social structure of living in Şırnak; It is possible to see the positive effects of religion on family, politics, economic relations, culture, tradition, and many similar institutions. In this respect, religion has an important place in the flow of social life in and around Şırnak.

The main purpose of our study is to measure the tendency of religiosity in the sample areas of Şırnak Merkez-Cizre-Silopi-İdil-Güçlükonak-Uludere-BeytüşŞebap, to measure participation in religious life in Şırnak, and to determine the function of religion on social life in Şırnak population, with a simple random sampling type. For this purpose, our quantitative research was conducted on 1441 people using the Likert-type questionnaire technique, and it was determined that 142 of them were not filled in accordance with the rules and were not included in the analysis process. With this result, a total of 1299 questionnaires were subjected to SPSS analysis. In the questionnaire form, firstly, questions that would present the social identity of the participants were included. These ques-

tions constituted the independent variable of our scale. The data obtained in the research were analyzed using the SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 25.0 program. While evaluating the data, descriptive statistical methods (number, percentage, mean, standard deviation) were used.

It is possible to state the hypotheses of our research as follows: The religious life in Şırnak continues with all its vitality and the tendency to religiosity is high. In Şırnak, the commitment to religious values, which is the theoretical form of religiosity, is higher. Devotion to worship, which is a practical reflection of religiosity, is less than theoretical commitment. As one moves from rural areas to urban areas, the tendency for religiosity decreases. The tendency to religiosity in individuals varies according to the economic situation. The tendency of religiosity decreases in individuals with good and high economic status. Religiosity tendencies of women are higher than men. As the age level increases, the tendency to religiosity increases. The religiosity tendencies of married people are higher than those of single people. As the level of education increases, the tendency to religiosity decreases. The tendency of individuals to be religious changes according to the profession, and as the popularity and earnings of the profession increase, the tendency to religiosity decreases. In addition, it should be noted that our study is limited to the date and region of the fieldwork. In addition to the questions raised by the demographic characteristics of the participants in the study, The "religiousness tendency scale" developed by Prof. Dr. Halil Aydınalp was used. It was conducted on a valid questionnaire of 1299 people in total in Şırnak province and its districts, regardless of gender between the ages of 18-72. The questionnaires applied to the participants were made face-to-face and online via Google Forms. In the theoretical parts of the research, direct and indirect observation techniques, document scanning, or documentation techniques were used.

Keywords: Religious life, religious attitude, sociology of religion, quantitative research, Şırnak.